بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الأَنْفَال ގެ މާނަ

سُورة الأَنْفَال — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٧٥)

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْأَنفَالِ ۖ قُلِ ٱلْأَنفَالُ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِ ۖ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَصْلِحُوا۟ ذَاتَ بَيْنِكُمْ ۖ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١﴾ إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ إِيمَـٰنًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ حَقًّا ۚ لَّهُمْ دَرَجَـٰتٌ عِندَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾ كَمَآ أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنۢ بَيْتِكَ بِٱلْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ لَكَـٰرِهُونَ ﴿٥﴾ يُجَـٰدِلُونَكَ فِى ٱلْحَقِّ بَعْدَمَا تَبَيَّنَ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى ٱلْمَوْتِ وَهُمْ يَنظُرُونَ ﴿٦﴾

ލަފްޒީ

يَسْـَٔلُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލު ކުރެއެވެ.❁ عَنِ ٱلْأَنفَالِ = أَنْفَال އާއިބެހޭ (غَنِيْمَة މުދަލާބެހޭ / ކަމުގެ حكم އަހައިދެއްވުމަށް)❁ قُلِ ٱلْأَنفَالُ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! أَنْفَالُ خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށާއި رسول އަށެވެ.! فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ.! وَأَصْلِحُوا۟ ذَاتَ بَيْنِكُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާގެ ދެމެދު إصلاح ކުރާށެވެ!❁ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.! إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١﴾ = ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ.❁ إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ = مؤمن ންކަމުގައިވީ ބަޔަކު ކަނޑައެޅި. ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ = (އެމީހުން ގާތުގައި) الله ذِكر ކުރެވިއްޖެއްޔާ (الله ހަނދާންކުރެވިއްޖެއްޔާ)❁ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިކަން އަންނަ މީހުންނެވެ.❁ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔެވިއްޖެއްޔާ.❁ ءَايَـٰتُهُۥ = އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް.❁ زَادَتْهُمْ إِيمَـٰنًا = އެމީހުންނަށް (އާޔަތްތަކުން) އީމާންކަން އިތުރުކޮށްދެއްވީ މީހުންނެވެ.❁ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންގެ رَبّ އަށް.❁ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾ = އެމީހުން وكيل ކުރެއެވެ. އިތުބާރު ކުރެއެވެ.❁ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން.❁ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ = ނަމާދު قائم ކުރެއެވެ.❁ وَمِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުޤުން.❁ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾ = އެމީހުން ހަރަދުކުރެއެވެ.❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ. ٱلْمُؤْمِنُونَ حَقًّا = حقّ ގޮތުގައިވާ مؤمن ންނެވެ.❁ لَّهُمْ دَرَجَـٰتٌ = އެމީހުންނަށް (ގޮތްގޮތުންވާ) ދަރަޖަތަކެއް ވެއެވެ.❁ عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި.❁ وَمَغْفِرَةٌ = އަދި ފާފަފުއްސެވުމާއި.❁ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾ = އަދި ގޮތްގޮތުންވާ ރިޒުޤާއި.❁ كَمَآ أَخْرَجَكَ رَبُّكَ = ކަލޭގެފާނުންގެ رَبّ ކަލޭގެފާނު ނެރުއްވި ފަދައިންނެވެ.❁

مِنۢ بَيۡتِكَ بِٱلۡحَقِّ = ހަމަ حقّ ގޮތުގައި ކަލޭގެފާނުގެ ގެއިން.۞ وَإِنَّ فَرِيقٗا مِّنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން مؤمن ންގެ އެއް جماعة އެއް.۞ لَكَٰرِهُونَ ﴿٥﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ނުރުހިގެންވެއެވެ. ۞ يُجَٰدِلُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ جدل ކުރެއެވެ.۞ فِي ٱلۡحَقِّ = حقّ އާއިމެދު. (ހަނގުރާމަޔާމެދު)۞ بَعۡدَ مَا تَبَيَّنَ = ބަޔާންވެ އެނގުމަށްފަހުގައި.۞ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ = އެމީހުން ދަމާލައި ގެންދަނީކަހަލައެވެ.۞ إِلَى ٱلۡمَوۡتِ = މަރަށް.۞ وَهُمۡ يَنظُرُونَ ﴿٦﴾ = އެމީހުން ބަލަބަލާ ހުއްޓާ حال. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ رسول الله އެވެ!) أنْفَال އާއިމެދު އެބައި عنيمة މުދަލާއިމެދު އެމީހުން يعنى: أَصْحَابُ ބޭކަލުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! أَنْفَال ހުންނަނީ الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އަށެވެ. (އެބަހީ: އެދުވަހުމުން އެންގެވީ ގޮތަކަށް عنيمة މުދަލާއިމެދު عمل ކުރާނީވެސްމެއެވެ.) ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންގެ ދެމެދު ދެމެދު إصلاح ކޮށް ރަނގަޅު ކުރާށެވެ! އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެންނީ مؤمن ންކަމުގައި ވާނަމައެވެ. (އެބަހީ: ކަލޭމެންނީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ ކަލޭމެން الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.)

- ދަންނައެވެ! أَنْفَال މި لفظ ގެ މުރާދަކަށްވާ مفسّر ންގެބަސް ތަފާތުވެގެންވެއެވެ. އޭގެތެރެއިން އެއްބަސް ގިނަބޭކަލުން ބުރަވެވަޑައިގަތް ކަމުގައި ޝާއިޢުވެގެން މިވަނީއެވެ. والله أعلم .

(٢) ކަނޑައެޅިގެންވާ (حقيقى) مؤمن ންނަކީ އެމީހުންނަށް الله ހަނދާންކުރެވިއްޖެއްޔާ - الله ގެ ذِكر ކުރެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިކަން ވަންނަ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް الله ގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވައިދެވިއްޖެއްޔާ އެއާޔަތްތަކަށް އެމީހުންގެ إيمان ކަން އިތުރުކޮށްދޭ މީހުންނެވެ. (އެބަހީ: އެއާޔަތްތަކުގެ މާނައިގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެ ޔަޤީންކަން އިތުރަށް ތަސްދީޤުކުރުން ގިނަކުރެއެވެ.) އަދި އެމީހުންނަކީ ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންގެ ربّ އަށް وكيل ކުރާމީހުންނެވެ.

(٣) އަދި އެމީހުންނަކީ ނަމާދު قائم ކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުން ހޭދަކުރާ މީހުންނެވެ. ޒަކާތްދޭ މީހުންނެވެ.

(٤) އެމީހުން ދަންނައެވެ! އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން حقّ ގޮތުގައިވާ مؤمن ންނެވެ. އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި އެމީހުންނަށް (މަތިވެރި) ދަރަޖަތަކާއި ވެއެވެ. އަދި ފާފަފުއްސެވުމާއި މާތްވެގެންވާ ރިޒުގު އެމީހުންނަށްވެއެވެ.

(٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަ حقّ ގޮތުގައި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ކަލޭގެފާނުގެ ގެއިން ނުކުއްމެވިއިރުން مؤمن ންގެ ބައެއްމީހުން ހަނގުރާމައަށް ނުރުހުން ކަމުގައިވިއެވެ. މިއީ بَدْر ހަނގުރާމައެވެ.

(٦) حقّ އާއިމެދު (އެބަހީ بَدْرُ ހަނގުރާމައާމެދު) އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ جَدَل ކުރައްވައެވެ. (އެމީހުން ކުރައްވި جَدَل އެއްކަމުގައި تفسير علم ވެރިންނާއި سِيرَة عِلْمُ ވެރިންގެ މުރިގައި ބަޔާންވެގެންވަނީ އެކަލޭގެފާނު مَدينة އިން ނުކުމެވަޑައިގެންނެވީ ހަނގުރާމައަކަށް ނުކުމެވަޑައިގެންނެވީ ފާރަކަ ވިޔަފާރި ނުވެގެންނެވެ. އޭގެ ސަބަބުން ހަނގުރާމައަކަށް ތައްޔާރުވެގެންނެއް ނުވެވޭނެއެވެ. ހަމައެކަނި ވިޔަފާރި ކޮށްލުމަށް ނުކުމެވަޑައިގެންނެވީއެވެ. مدينة އިން ނުކުމެވަޑައިގެންނެވީ أبُوسُفيَان ގެ ވިޔަފާރި قَافِلَة އަށް ދިމާކުރުމަށެވެ.) ނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނު الله أمر ކުރެއްވިކަމެއް ގެނބި ނުކުރައްވާނަމަ އެމީހުންނަށް ރަނގަޅެއް އަންގައެވެ. (ހަނގުރާމައިގެ ފާރަކަ ވިޔަފާރިވާ) އެމީހުންނަށް ހިތި އެމީހުން ބަލަބަލާ ދެކުނިފާމައަށް އެމީހުން ދަމާލައި ގެންދަނީހެންނެވެ.

وَإِذۡ يَعِدُكُمُ ٱللَّهُ إِحۡدَى ٱلطَّآئِفَتَيۡنِ أَنَّهَا لَكُمۡ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيۡرَ ذَاتِ ٱلشَّوۡكَةِ تَكُونُ لَكُمۡ وَيُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُحِقَّ ٱلۡحَقَّ بِكَلِمَٰتِهِۦ وَيَقۡطَعَ دَابِرَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٧﴾ لِيُحِقَّ ٱلۡحَقَّ وَيُبۡطِلَ ٱلۡبَٰطِلَ وَلَوۡ كَرِهَ ٱلۡمُجۡرِمُونَ ﴿٨﴾ إِذۡ تَسۡتَغِيثُونَ رَبَّكُمۡ فَٱسۡتَجَابَ لَكُمۡ أَنِّي مُمِدُّكُم بِأَلۡفٖ مِّنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ مُرۡدِفِينَ ﴿٩﴾ وَمَا جَعَلَهُ ٱللَّهُ إِلَّا بُشۡرَىٰ وَلِتَطۡمَئِنَّ بِهِۦ قُلُوبُكُمۡۚ وَمَا ٱلنَّصۡرُ إِلَّا مِنۡ عِندِ ٱللَّهِۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾

ލުޣަތު

وَإِذۡ يَعِدُكُمُ ٱللَّهُ = އަދި الله ކަލޭމެންނަށް وعد ކުރެއްވިހިނދު.❁ إِحۡدَى ٱلطَّآئِفَتَيۡنِ = ދެ جماعة ތެރެއިން
އެއް جماعة.❁ أَنَّهَا لَكُمۡ = ހަމަކަށަވަރުން (އެއް جماعة) އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކަމަށް.❁ وَتَوَدُّونَ = އަދި
ކަލޭމެން ލޯބިކުރީމުއެވެ.❁ أَنَّ غَيۡرَ ذَاتِ ٱلشَّوۡكَةِ = އެއްވެސް عزّة އެއް قَدَر އެއްނެތް (جماعة)❁
تَكُونُ لَكُمۡ = ކަލޭމެންނަށްވުމަށް.❁ وَيُرِيدُ ٱللَّهُ = އަދި الله އިރާދަކުރައްވަނީ.❁ أَن يُحِقَّ ٱلۡحَقَّ = حقّ
إسلام دين ފެތުރުކުރައްވާ މަތިވެރިކުރެއްވުމަށެވެ.❁ بِكَلِمَٰتِهِۦ = އެކަލާނގެ أمر ތަކުން. / އެކަލާނގެ
ބަސްފުޅުން.❁ وَيَقۡطَعَ = އަދި އެކަލާނގެ ކަނޑުއްވާލެއްވުމަށެވެ.❁ دَابِرَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٧﴾ = ކާފިރުންގެ
ބިންހިމެއް / توحيد ހާއި ދިރާކުރު މީހުންގެ ބުނިއަދު / أصل މުއް.❁ لِيُحِقَّ ٱلۡحَقَّ = އެކަލާނގެ حقّ تَحۡقِيقُ
ކުރައްވާ ފެތުރުކުރައްވުމަށެވެ.❁ وَيُبۡطِلَ ٱلۡبَٰطِلَ = އަދި بَاطِل: باطل ކުރުއްވުމަށެވެ. / باطل
ކަނޑުއްވުމަށެވެ.❁ وَلَوۡ كَرِهَ ٱلۡمُجۡرِمُونَ ﴿٨﴾ = ނުބައި ނުރައްޓި މީހުން ނުރުހުނަސް.❁ إِذۡ تَسۡتَغِيثُونَ
رَبَّكُمۡ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ސަލާމަތާ نَصۡر ޙައް އެދުނުހިނދުން.❁ فَٱسۡتَجَابَ لَكُمۡ =
ފަހެ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ޖަވާބުދެއްވިއެވެ.❁ أَنِّي مُمِدُّكُم = (އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން
މަދަދުކުރަސްކަލާނގެއި ކަލޭމެންނަށް މަދަދުކުރައްވާނީ ކަލާނގެއެވެ.❁ بِأَلۡفٖ مِّنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ = މަލާއިކަތުން
ބަޔަކުންނާއި އެއްގޮތް ފޮނުއްވައިގެން.❁ مُرۡدِفِينَ ﴿٩﴾ = އެއްބަޔަކުގެ ފަހުން އަނެއްބަޔަކުގެ
މަގައިގަނޑަ.❁ وَمَا جَعَلَهُ ٱللَّهُ = އަދި الله އެކަން ނުލައްވައެވެ. (އެބަހީ: މަލާއިކަތުން ބާވައްލެއްވުން އެގޮތް
ނުލައްވައެވެ.)❁ إِلَّا بُشۡرَىٰ = އުފާވެރިކަމެއް ކަމުގައި މެނުވީ.❁ وَلِتَطۡمَئِنَّ بِهِۦ = އަދި
އެކަމުގެ ސަބަބުން ހިތްތަކަށް ހަމަޖެހުމަށް.❁ قُلُوبُكُمۡ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތައް. وَمَا ٱلنَّصۡرُ = އަދި نصر ދިނުމެއް
ނުވެއެވެ.❁ إِلَّا مِنۡ عِندِ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން މެނުވީ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ.❁ عَزِيزٌ
حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ = ގަދަފަދަވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٧) اللّٰه تعالى ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނަށް ދެ جماعة ތެރެއިން އެއް جماعة ދެއްވާނަކަމަށް وَعْدُ ކުރެއްވި ހިނދުން ކަލޭމެން ލޯބިވީ އެދެ جماعة ތެރެއިން އެއްވެސް عزّة އެއް قدر އެއް ނެތް جماعة ކަލޭމެންނަށް ލިބުމަށެވެ. އަދި އެކަމަކީ اللّٰه تعالى އެދިވޮޑިގަންނަވަނީ އެކަލާނގެ أمر ފުޅުތަކުން ބަސްފުޅުތަކުގެ حقّ ހާމަކުރެއްވުމަށެވެ. إسلام ދީން ހާމަކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ ބިންކަނޑައެޅުއްވުމަށެވެ. توحيد އާއި ދިމާލުވާ މުޝްރިކުން ނެތިކުރެއްވުމަށެވެ.

- ތަފްސީރެވެ. މިއީ މިސްރިކުންގެ ދެ جماعة އެއް އަބޫ سُفيان ގެ ވިޔަފާރި قافلة އާއި އެ قافلة ސަލާމަތް ކުރުމަށް مكّة އިން ނުކުތް ކާފިރުންގެ جماعة އެވެ. މި ދެ جماعة ންކުރި އެއް جماعة مؤمن ންނަށް ދެއްވާނަކަމަށް اللّٰه وعد ކުރެއްވިހިނދުން مؤمن ންނަށް އެދުނީ ވިޔަފާރި قافلة ލިބުމަށެވެ. އެއީ އެއްވެސް عزّة އެއް ބާރެއްނެތް قافلة އެވެ. އެއީ ހަމަ އެކަނި ދުނިޔޭގެ މަންފާއަކަށެވެ. ނަމަވެސް اللّٰه އެދިވޮޑިގެންނެވީ مؤمن ންގެ އަތްމަތިން إسلام دين عزّة ތެރިކުރެއްވުމަށެވެ. مكّة ގެ ކާފިރުންގެ ބޮޑެތި މީހުން ހަލާކުކޮށްލައި އެމީހުން ބަލިވެ ދިޔުމަށެވެ. بَدْر ގައި އެހެން ހިނގައި އެކަން އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި ތަރުތީބަށެވެ. واللّٰه أعلم .

(٨) (އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވީ) حقّ ހާމަކުރެއްވުމާއި تحقيق ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި باطل، باطل ކުރެއްވުމަށެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އަޅުކަން اللّٰه އަށް އެކަނި خلاص ކުރެއްވުމަށާއި ބުދަށް އަޅުކަން ކުރުން باطل ކުރެއްވުމަށެވެ. ނުބައި ނުރުހުނު مُجرم ން ނުރުހި ތިބިނަމަވެސްމެއެވެ.

(٩) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި (عدواة ތެރިންނާމެދު) نصر އާއި ސަލާމަތަށް އެދި دعاء ދެންނެވިހިނދުން، އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް دعاء އިޖާބަކުރެއްވިއެވެ. (އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ.) އަހަރެން ބާރުދެއްވާ ތަރުތީބުން މަލާއިކަތުންގެ އެއްހާސް މަލާއިކަތް ބާރުދެއްވުމަށް ކަލޭމެންނަށް އެހީވުމަށް ފޮނުއްވައިގެން މަދަދު ކުރައްވާނީމެވެ.

(١٠) އަދި އެކަން އެއީ އުފަލަށް މަލާއިކަތުން ބާރުދެއްވުން ފޮނުއްވުން އެއީ – އުފާވެރިކަމާއި ކަލޭގައި ހިތްހަމަޖެހުމަށެވެ. އަދި އެއީ ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކަށް ހަމަޖެހުމަށެވެ. ނަމަވެސް نصر ލިބުން اللّٰه ގެ حضرة ން ހިނގާ ކަމެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

إِذْ يُغَشِّيكُمُ ٱلنُّعَاسَ أَمَنَةً مِّنْهُ وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً لِّيُطَهِّرَكُم بِهِۦ وَيُذْهِبَ عَنكُمْ رِجْزَ ٱلشَّيْطَٰنِ وَلِيَرْبِطَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ ٱلْأَقْدَامَ ﴿١١﴾ إِذْ يُوحِى رَبُّكَ إِلَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ أَنِّى مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۚ سَأُلْقِى فِى قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلرُّعْبَ فَٱضْرِبُوا۟ فَوْقَ ٱلْأَعْنَاقِ وَٱضْرِبُوا۟ مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ﴿١٢﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ شَآقُّوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۚ وَمَن يُشَاقِقِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿١٣﴾ ذَٰلِكُمْ فَذُوقُوهُ وَأَنَّ لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿١٤﴾

މުފްރަދު

إِذْ يُغَشِّيكُمُ ٱلنُّعَاسَ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ނިދިން ނިވައިކޮށްދެއްވިހިނދުން. (ނިންދެވިހިނދުން)۞ أَمَنَةً مِّنْهُ = އެކަލާނގެ حضرة ންވާ އަމާންކަމެއްގެގޮތުން.۞ وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُم = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ވެއްސެވިއެވެ.۞ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً = އުޑުން ފެން. ۞ لِّيُطَهِّرَكُم بِهِۦ = އެއިން ކަލޭމެން طاهر ކުރައްވަން.۞ وَيُذْهِبَ عَنكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ގެންދެވުމަށް. ۞ رِجْزَ ٱلشَّيْطَٰنِ = شيطان ގެ ނަޖިސަށް. (ނުބައި ވަސްވާސްތައް)۞ وَلِيَرْبِطَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ހިތްތައް އެކަލާނގެ ހަރުގަދަކުރައްވައި ބާރުކުރެއްވުމަށް.۞ وَيُثَبِّتَ بِهِ ٱلْأَقْدَامَ ﴿١١﴾ = އަދި އޭގެ ސަބަބުން ކަލޭމެންގެ ފައިތިލަތައް އެކަލާނގެ ސާބިތުކުރައްވައިދެއްވުމަށް. ۞ إِذْ يُوحِى رَبُّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ وحى ކުރެއްވިހިނދު. ހަނދުމަކުރޭ ކުރައްވާށެވެ.)۞ إِلَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ = މަލާއިކަތް ބޭކަލުންނަށް.۞ أَنِّى مَعَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވަނީ ތިޔަބޭކަލުންނާއި އެކުގައެވެ. (نصر އާއި مدد ވަނީ ތިޔަބޭކަލުންނާ އެކުގައެވެ.)۞ فَثَبِّتُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۚ = ފަހެ އީމާންވި މީހުން ސާބިތު ކުރައްވާށެވެ! (އެމީހުންގެ عزم ތަކާ ގަދަކަން އެމީހުންގެ ނިޔަތްތައް صحّ ކުރުވައި އެމީހުންނަށް نصر ދިނުމަށެވެ.)۞ سَأُلْقِى فِى قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވީ މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކަށް ނިކަންބުރު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވައްދަވާނީމުއެވެ.۞ ٱلرُّعْبَ = ބިރުވެރިކަން.۞ فَٱضْرِبُوا۟ = ފަހެ ތިޔަބޭކަލުން ތަޅުއްވާށެވެ. ۞ فَوْقَ ٱلْأَعْنَاقِ = (ކާފަރުންގެ) ކަނދުރާތަކުގެ މަތީގައި. وَٱضْرِبُوا۟ مِنْهُمْ = އަދި ތިޔަބޭކަލުން އެމީހުންގެ ތަޅުއްވާށެވެ! ۞ كُلَّ بَنَانٍ ﴿١٢﴾ = އަތްފައިގެ ކޮންމެ އިނގިލިތަކެއްގައި / ކޮންމެ ގުޅުމަކަށް. ۞ ذَٰلِكَ = އެހެން ވީ. (އެބަހީ: އެފަދަ عذاب އެމީހުންނަށް ލިބުނީ)۞ بِأَنَّهُمْ شَآقُّوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۚ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާއި خلاف ވީކަމުގައި. / ދެކޮޅުހެދީތީއެވެ. ۞

وَمَن يُشَاقِقِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އާ خلاف ވެ ދެކޮޅުވެއްޖެމީހާ (ދަންނަހުށިވާ!)۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿١٣﴾ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ عقوبة ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ ذَٰلِكُمْ فَذُوقُوهُ = (އޭ ކާފަރުންނޭވެ!) ކަލޭމެން އެ عذاب ގެ ރަހަ (ދުނިޔޭގައި) ބަލައިގަންނާށެވެ. ۞ وَأَنَّ لِلْكَٰفِرِينَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުންނަށް ވެއެވެ. (آخرة ދުވަހުންވެއެވެ.)۞ عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿١٤﴾ = އަލިފާނުގެ عذاب / ނަރަކައިގެ عذاب .

إجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި އެކަލާނގެ حضرة ން ވާ އަމާންކަމުގެގޮތުން ނިދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ނިވައިކުރެއްވިއެވެ. އެބަހީ: އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ނިންދެވިއެވެ. އަދި އުޑުން ކަލޭމެން طاهر ވެގަތުމަށްޓަކައި ފެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ފޭބުއްވައިފިއެވެ. އަދި އޭގެ شيطان ގެ ހަޑިހުތުރު ވަސްވާސްތައް ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ދުރުކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި އޭގެ ކަލޭމެންގެ ހިތްތަށް އިސްތިޤާމަތުގައި ހަރުދަނާ ގެނެސްދެއްވުމަށެވެ. އަދި އޭގެ ސަބަބުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފައިތިލަތައް ސާބިތުކުރެއްވުމަށެވެ.

(١٢) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ މަލާއިކަތުންނަށް وحى ކުރެއްވިހިނދު ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ! (އެކަލާނގެ އެބަޔަކުންނަށް وحى ކުރެއްވިއެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނާއެކު ވެއެވެ. ފަހެ إيمان ވެގެންވާ މީސްތަކުން ސާބިތުކުރައްވާށެވެ! (އެމީހުންގެ عزم ތަށް ގަދަކޮށްދީ އެމީހުންގެ ނިޔަތްތައް صحّ ކުރައްވާށެވެ! އަދި އެމީހުންނަށް نصر ދެއްވާށެވެ!) ކާފަރުންގެ ހިތްތަކުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިރުވެރިކަން ވައްދަވާ ހުށީމެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން (ނުވަތަ مؤمن ން) އެކާފަރުންގެ ކަންދަށްތަކުގައި ތަޅާށެވެ! އަދި އެމީހުންގެ ކޮންމެ ހުޅަނގެއްގައި ނުވަތަ އިނގިލިތަކުގައި ތަޅާށެވެ!

(١٣) އެއީ – އެބަހީ އެ عذاب އެމީހުންނަށް ދެއްވުނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއި ނުކިޔަމަންތެރިވެ އިދިކޮޅު ހެދީމައެވެ. އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއި ނުކިޔަމަންތެރިވެ އިދިކޮޅު ހަދައިފި ކޮންމެ މީހަކު (ދަންނަހުށިވާ!) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ عقوبة ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٤) (އަދި އޭ ކާފަރުންނޭވެ!) ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) މި عذاب ގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ގައި ކާފަރުންނަށް ހުރީ އަލިފާނުގެ عذاب އެވެ. ނަރަކައިގެ عذاب އެވެ. (މިއާއްމުކޮށް މިއިސްލާމްދީނާ ދެކޮޅަށް ބަދަލު ހަނގުރާމައެވެ.)

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا لَقِيتُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ زَحۡفٗا فَلَا تُوَلُّوهُمُ ٱلۡأَدۡبَارَ ﴿١٥﴾ وَمَن يُوَلِّهِمۡ يَوۡمَئِذٖ دُبُرَهُۥٓ إِلَّا مُتَحَرِّفٗا لِّقِتَالٍ أَوۡ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِئَةٖ فَقَدۡ بَآءَ بِغَضَبٖ مِّنَ ٱللَّهِ وَمَأۡوَىٰهُ جَهَنَّمُۖ وَبِئۡسَ ٱلۡمَصِيرُ ﴿١٦﴾ فَلَمۡ تَقۡتُلُوهُمۡ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ قَتَلَهُمۡۚ وَمَا رَمَيۡتَ إِذۡ رَمَيۡتَ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ رَمَىٰ وَلِيُبۡلِيَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ مِنۡهُ بَلَآءً حَسَنًاۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٞ ﴿١٧﴾ ذَٰلِكُمۡ وَأَنَّ ٱللَّهَ مُوهِنُ كَيۡدِ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿١٨﴾ إِن تَسۡتَفۡتِحُواْ فَقَدۡ جَآءَكُمُ ٱلۡفَتۡحُۖ وَإِن تَنتَهُواْ فَهُوَ خَيۡرٞ لَّكُمۡۖ وَإِن تَعُودُواْ نَعُدۡ وَلَن تُغۡنِيَ عَنكُمۡ فِئَتُكُمۡ شَيۡـٔٗا وَلَوۡ كَثُرَتۡ وَأَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿١٩﴾

ލަފްޒީމާނަ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! (الله އާއި رسول އާ ތަބާވި މުއުމިނުންނޭވެ!)❁ إِذَا لَقِيتُمُ = ކަލޭމެންނާއި ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ.❁ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ކާފިރުވި މީސްތަކުން. ❁ زَحۡفٗا = ގަދިގުޅިވެ ބޯޅެވެގެން. ❁ فَلَا تُوَلُّوهُمُ ٱلۡأَدۡبَارَ ﴿١٥﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ފުރަގަސް ނުދޭށޭވެ! وَمَن يُوَلِّهِمۡ يَوۡمَئِذٖ دُبُرَهُۥٓ = އަދި އެދުވަހުން އެމީހުންނަށް އެމީހެއްގެ ފުރަގަސްދިން މީހަކު.❁ إِلَّا مُتَحَرِّفٗا لِّقِتَالٍ = ހަނގުރާމައިގެ އެހެން އުކުޅަކަށް (ނުވަތަ ދަކަރުކަށް) އަނބުރައިގެ ދިޔުމަށްވުރެ.❁ أَوۡ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِئَةٖ = ޖަމާޢަތެއް (لَشكَرُ ގެ) އެހެން حماعة އަކަށް ގުޅުމަށް އަނބުރާލި މިހާރުގެންނަމަ.❁ فَقَدۡ بَآءَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ އެނބުރި ދިޔައީ. ❁ بِغَضَبٖ مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން ކޯފާއާއި ގެންނެވެ. ❁ وَمَأۡوَىٰهُ جَهَنَّمُۖ = އަދި އެމީހެއްގެ ތަނަވަސް ނަރަކައެވެ.❁ وَبِئۡسَ ٱلۡمَصِيرُ ﴿١٦﴾ = އަދި (އެތަނަކީ އެއް ތަނަވަސް) ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.❁ فَلَمۡ تَقۡتُلُوهُمۡ = އެމީހުން މަރާލީ ކަލޭމެންނެއްނޫނެވެ.❁ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ قَتَلَهُمۡۚ = އަދި އެމީހުން މަރުއްވައިލެއްވީ الله އެވެ. ❁ وَمَا رَمَيۡتَ = އަދި ކަލޭގޮތް ނުއްސައްވަމެވެ. (ގިރުވަސްގަނޑު ނުއްސައްވައިފީމެވެ.)❁ إِذۡ رَمَيۡتَ = ކަލޭގޮތް އުކުއްވަމު އުއްސައްވައިލެއްވިއިރު ❁ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ رَمَىٰ = އަދި އެކަށަވަރުގައި އުއްސައްވައިލެއްވީ الله އެވެ.❁ وَلِيُبۡلِيَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ مِنۡهُ = އަދި އޭގެ އެކަލާނގެ حضرة ން مؤمن ންނަށް إمتحان ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ.❁ بَلَآءً حَسَنًاۚ = ރަނގަޅުވާގޮތުގެ ރިވެތިވުމުގެ إمتحان އަކުން (نعمة އަކުން).❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى މީ.❁ سَمِيعٌ عَلِيمٞ ﴿١٧﴾ = އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ ذَٰلِكُمۡ = (އޭ ކަލޭމެންނޭވެ!) އެކަންކަން ކަލޭމެންނަށް އެހިތާހާހުއްޓެވެ.❁ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى މީ.❁ مُوهِنُ كَيۡدِ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿١٨﴾ = ކާފިރުންގެ ޚިޔާނާތް ބަލިކަށިކުރައްވާ ضَعِيفُ ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ إِن تَسۡتَفۡتِحُواْ = (އޭ مشرك ންނޭވެ!) ކަލޭމެން فتح އާއި ނަސްރުއަށް އެދި ހަށާލުމަށެވެ.❁ فَقَدۡ جَآءَكُمُ ٱلۡفَتۡحُۖ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކައިރިއަށް فتح އާއި ނަސްރުއަށް ގެންނަވައިފިއެވެ. ❁ وَإِن تَنتَهُواْ = އަދި ކަލޭމެން ކާފިރުކަމުންނާއި ދެކޮޅުވެރިކަން ހުއްޓާލައިފިއްޔާ ❁ فَهُوَ خَيۡرٞ لَّكُمۡۖ = އެއީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވާނެކަމެވެ. ❁ وَإِن تَعُودُواْ = އަދި ކަލޭމެން (ކާފިރުކަމަށް) إعاد ވެއްޖެ. ❁ نَعُدۡ =

ތިމަންރަސްކަލާނގެވެސް (އެފަދަ ހަނގުރާމަ ދެރަވެން) އިޢާދަކުރައްވާހުށީމެވެ. ۞ وَلَن تُغْنِيَ عَنكُمْ فِئَتُكُمْ = އަދި ކާފަރުންގެ لشكر ން ކާފަރުނަކަށް ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. ۞ شَيْـًٔا އެއްވެސްކަމެއް ۞ وَلَوْ كَثُرَتْ = ކިތަންމެ ގިނަވެގެންވިޔަސްމެއެވެ. ۞ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި الله تعالى ވާހުޅެގެންވަނީ ۞ مَعَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾ = مؤمن ންނާއި އެކުގައެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٥) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކާފަރުންގެ لشكر ގައިގޮވާ ބޭނުވެގެންވާ حال ކާފަރުންނާއި ބައްދަލުވެއްޖައުމާ ކާފަރުން އެމީހުންނަށް ފުރަގަސް ނުދޭށެވެ! (އެބަހީ: އެމީހުންނާ ދިމާކޮށް ހަނގުރާމަކުރާށެވެ!)

(١٦) އަދި އެދުވަހުން ހަނގުރާމައިގެ އެހެން އުކުޅަކަށް ނުވަތަ މަކަރަކަށް (ފުރަގަސް ކުރިއަށް އަރާ ދިމާކުރުމުގެ ގަސްދުގައި) ފުރަގަސް ދީގެން ދިޔަ ވެސް، ނުވަތަ لشكر ގެ އެހެން جماعة އަކަށް ދިއުމަށް އަނބުރައިގެން މީހާ ވެސްވި (ދިރޭގޮތުން ގޮތަކަށް) ފުރަގަސްދީފައި ދިޔަދިޔާ އެމީހާ ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ حضرة ން ކޯފާއާއިގެންނެވެ. އަދި އޭނާގެ ޖާގައަކީ ނަރަކައެވެ. އޭނާގެ އެޖާގައަކީ ނުބައިވެގެންވާ ޖާގައެކެވެ.

(١٧) (بَدْرُ ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު) ކާފަރުން مؤمن ންގެ އަތްމަތިން مشرك ން ކޮށިއަޅާފައެއްނޫނެވެ. އަދި ހިއްސައެއްނޫނެވެ؟. (ކާފަރުންގެ އަތްމަތް އެކަމުގައި حركاة ތެރިވިޔަސް) އެމީހުން މެރީ (حقيقة ގައި) ހަމަ الله އެވެ. (އޭރުނި އެ އެންގުރަނި ކަނޑައް ރިންގުގެ مُسَبِّبُ ހަމަ الله އެވެ.) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) އެ مشرك ނުންނާ ދިމާއަށް ކަށިގަނޑު (އެރިޔާމުއްމަތު) އުކައިލައްވިޔަސް (حقيقة ގައި) ކަލޭގެފާނެއްނޫނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު އެ އުކައިލެއްވީ ހަމަ الله އެވެ. އޭރު އެކަލާނގެ حضرة ން مؤمن ން ރަނގަޅުވެގެންވާ ރިވެތި نعمة އަކުން إمتحان ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. (އޭރު عَدُوّ ންގެ މައްޗަށް نصر ލިބުމާއި އެމީހުންގެ މުދަލާއި غنيمة ކުރުމާއި އެ مؤمن ންގެ عمل ތަކުގެ ދަރުމަ ސަވާބުކުރެއްވުމާއި އަދި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހުގައި جهاد ކުރުމުގެ މާތްކަން އެމީހުންނަށް ދެއްވުމަށެވެ. بَلَاءً حَسَنًا މި لفظ ން މުރާދުކުރައްވާ މާނަކަމަކީ އެއީއެވެ. = تفسير الطّبرى =) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٨) (އޭ ކާފަރުންނޭވެ!) އެކަން އެގޮތަށް އިދިވާކުރުއްވީ (އެބަހީ: مؤمن ންނަށް نصر އާއި ކާމިޔާބުދެއްވައި مشرك ން ބަލިކުރުއްވައި ދެރަކުރުއްވުމަށް) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވީ مشرك ންގެ ބާރުވެރި ބާރު ބަލިކުރުއްވާ ضَعِيْفُ ކުރައްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައިވާހުށީއެވެ.

(١٩) (އޭ مشرك ންނޭވެ!) ކާފަރުން فتح އާއި ނަޞްރާ (حقّ ބަޔަކަށް ދެއްވުމަށް الله ގެ حضرة ން) އެދުނުހިނދުން ތިޔައުމީ (حقّ ވީ މުސްލިމުން) فتح އާއި ނަޞްރާ އައިސްފިއެވެ. (އޭރު مؤمن ންނަށެވެ.) އަދި ކާފަރުން (ދެންވެސް އަލުން إعاد ވެއްޖެ އެބަހީ އަނެއްކާވެސް އިޢާދަކޮށް ހަނގުރާމަކޮށް އިޢާދަކުރައްވާނަ ތިމަންރަސްކަލާނގެވެސް ހަމައެކަހަލަ (ކާފަރުން ހަލާކު ކުރެއްވުމަށް) إعادވެވޭގޮތަށް ވާހުށީމެވެ. އަދި ކާފަރުންގެ لشكر ކިތަންމެ ގިނަވިޔަސް އެ لشكر ން ކާފަރުނަކަށް އެއްވެސްކަމެއް ފުއްދައެއް ނުކުރާނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله ވާހުޅެގެންވަނީ مؤمن ންނާއި އެކުގައެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَا تَوَلَّوْاْ عَنْهُ وَأَنتُمْ تَسْمَعُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ قَالُواْ سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿٢١﴾ ۞ إِنَّ شَرَّ ٱلدَّوَآبِّ عِندَ ٱللَّهِ ٱلصُّمُّ ٱلْبُكْمُ ٱلَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَوْ عَلِمَ ٱللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَّأَسْمَعَهُمْ ۖ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوا وَّهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱسْتَجِيبُواْ لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ ۖ وَٱعْلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ ٱلْمَرْءِ وَقَلْبِهِۦ وَأَنَّهُۥٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَٱتَّقُواْ فِتْنَةً لَّا تُصِيبَنَّ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ مِنكُمْ خَآصَّةً ۖ وَٱعْلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢٥﴾

ތަރުޖަމާ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = އޭ إيمان ވެރިވި މީސްތަކުންނޭވެ! ❁ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ = ކަލޭގެފާނުން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށޭވެ!❁ وَرَسُولَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رسول ާއަށާއި. ❁ وَلَا تَوَلَّوْاْ عَنْهُ = އަދި ކަލޭގެފާނުން އެކަލޭގެފާނާ ދުރަށް ނުފޯރާށޭވެ!❁ وَأَنتُمْ تَسْمَعُونَ ﴿٢٠﴾ = ކަލޭގެފާނުން އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު އަޑުއަހަމުންދާ حال. ❁ وَلَا تَكُونُواْ = އަދި ކަލޭގެފާނުން ނުވާށޭވެ!❁ كَٱلَّذِينَ قَالُواْ سَمِعْنَا = އަހުރެމެން އަޑުއިވިއޭ ބުނިމީހުން ފަދައިން. ❁ وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿٢١﴾ = އެމީހުން ނުއަހާކަމުގައިވާ حال. ❁ ۞ إِنَّ شَرَّ ٱلدَّوَآبِّ = ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ ނުބައި دَابَّة އަކީ (حركاة ކުރާ ދިރޭތަކެތި)❁ عِندَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ގައި.❁ ٱلصُّمُّ ٱلْبُكْمُ = ބީރު އަދި ގޮނގޮން ބަހެއްނުކިޔާ.❁ ٱلَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٢٢﴾ = އެއުރެންނަކީ ނުވިސްނާ. وَلَوْ عَلِمَ ٱللَّهُ فِيهِمْ = އަދި الله تعالى އެއުރެންނާމެދު ދެނެވޮޑިގެންނެވިނަމަ.❁ خَيْرًا = ހެޔޮކަމެއް.❁ لَّأَسْمَعَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެއުރެންނަށް އިއްވަވާނެ ހެވެ.❁ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެއުރެންނަށް އިއްވެވިނަމަ.❁ لَتَوَلَّوا = އެއުރެން ފުރަގަސްދީފައި ކަނޑައެރުވެ.❁ وَّهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾ = އެއުރެން އެނބުރިގަތް حال. ❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ٱسْتَجِيبُواْ لِلَّهِ = ކަލޭގެފާނުން الله އަށް އިޖާބަދޭށޭވެ! وَلِلرَّسُولِ = އަދި رسول ާ އަށާއި.❁ إِذَا دَعَاكُمْ = އެކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުންނަށް ގޮވައިލެއްވިއްޔާ.❁ لِمَا يُحْيِيكُمْ = ކަލޭގެފާނުންނަށް ދިރުން ދެއްވާ ކަމަކަށް. (ކިޔަމަންތެރިކަމަށް / حقّ އަށް.)❁ وَٱعْلَمُوٓاْ = އަދި ކަލޭގެފާނުން ދަންނާށޭވެ! أَنَّ ٱللَّهَ يَحُولُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ހުރަސްއަޅުއްވާކަން ❁ بَيْنَ ٱلْمَرْءِ وَقَلْبِهِۦ = މީހާއާ އޭނާގެ ހިތާއި ދެމެދު. وَأَنَّهُۥٓ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ. (ދަންނާށެވެ!)❁ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ = ކަލޭގެފާނުން محشر ކުރެއްވުން ވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.❁ وَٱتَّقُواْ فِتْنَةً = އަދި ކަލޭގެފާނުން فتنة އަކަށް (إمتحان އަކަށް) ބިރުވެތިވާށޭވެ!❁ لَّا تُصِيبَنَّ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ مِنكُمْ

خَآصَّةً = ކަށަވަރުކޮށް ހަމަ خاصّ ވެ އަނިޔާވެރިންނަށް (އެކަނި) ނުޖެހޭނެ. (އެ އަނެއްމީހުންނަށްވެސް ޖެހިދާނެ)۞

وَٱعْلَمُوٓاْ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ۞ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله މީ. ۞ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢٥﴾ = عقوبة ދެރަވެރިކުރުއްވުމުގައި ގަދަވަ ކަލާނގެކަން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٠) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު އަޑުއަހަމުންދާހާލު حال ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނާއި ފުރަގަސްނުދޭށެވެ!

(٢١) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ހަމައެކަނި ކަންފަތުން އަޑުއަހައި، އެ އަޑުއެހުމުން އެއްވެސް مَنْفَعَ އެއް ނުލިބޭ މީހުން ފަދައިން (مشرك ންނާއި منافق ންފަދައިން) ކަލޭމެން ނުވާށެވެ!

(٢٢) ހަމަކަށަވަރުން އެންމެނުބައިވެގެންވާ دَابَّة އަކީ (އެންމެނުބައި މީހުންނަކީ) ބީރު އަދި ގޫނގާ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ނުވިސްނާ މީހުންނެވެ. (އެއީ އިންސާނުންނަށް ވާނީ އެންމެ ދެރަ ޖީބައިވެވެ. ކަންފަތާއި ދޫ ނުވާ އެއްޗެއް ފަދައިން ބަސްނުއަހާ އަދި އެއްޗެއް ނުވިސްނޭ - މީހުން ކަންފަތާއި ދޫއި މީހަކު ދެން އެއްވެސް ބޭނުމެއް މިނުކުރެވެ.) (އެއީ حقّ އަށް تبع ނުވާ މީހުންގެ މިސާލެވެ. އެމީހުން އެއްވެސް حسّ އަކުން ފައިދާއެއް ނުލިބެއެވެ.)

(٢٣) الله تعالى އެމީހުންގެ ހިތްތެރޭގައި އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް ވާކަމުގައި ދެނެވޮޑިގެންނެވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އިއްވަވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އިއްވެވިނަމަވެސް ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އަނބުރާ ފުރަގަސްދޭނެއެވެ. އެމީހުން އަނބުރާ ނުކިޔަމަންތެރިވާ ގޮތާ حال ގައެވެ.

(٢٤) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންނަށް حياة އަށާ ކަމެއް (حقّ ކަމެއް / ނުވަތަ ކިޔަމަންތެރިވާކަން) الله އާއި رسول އާ ކަލޭމެންނަށް ގޮވާލައްވައިފިނަމަ ކަލޭމެން الله އާއި رسول އާއަށް ޖަވާބުދޭށެވެ! (ބަސްއަހައި ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!) އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى މީހާއާއި އޭނާގެ ހިތާއި ދެމެދު ހައިލުކުރައްވައެވެ. ހިފަހައްޓަވައެވެ. އެބަހީ: الله އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ ހިތްގެތެރެއަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ވަންނަނުދީ ހިފަހައްޓަވައެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން محشر ކުރެވޭނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٢٥) ހަމައެކަނި خاصّ ކޮށް ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން އަނިޔާވެރިންނަށް ނުޖެހޭނޭ فِتْنَة އަކާއިމެދު ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ. (އެބަހީ: އެ فتنة އެއް އަނިޔާވެރިންނާއި އަދި އެނޫން މީހުންނަށްވެސް ޖެހިދާނެއެވެ. އެއީ الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް އިޢުތިރާޒުކުރުމާއި مُنْكَرَات ނަހީނުކޮށް ދޫކޮށްލުމާއި ނުބައިކަންތައް އަމުރު ނުކޮށްލުމުން ޖެހިދާނެ فتنة އެކެވެ. ހާލާކުވެއެވެ. އެކަމުގައި އެންމެންވެސް ހާލާކުވެގެންދާނެއެވެ.) އަދި الله މީ عقوبة ދެރަވެރި ކުރައްވާ ވަރުގަދަ ކަލާނގެކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!

وَٱذْكُرُوٓاْ إِذْ أَنتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِي ٱلْأَرْضِ تَخَافُونَ أَن يَتَخَطَّفَكُمُ ٱلنَّاسُ فَـَٔاوَىٰكُمْ وَأَيَّدَكُم بِنَصْرِهِۦ وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٢٦﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَخُونُواْ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ وَتَخُونُوٓاْ أَمَٰنَٰتِكُمْ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٧﴾ وَٱعْلَمُوٓاْ أَنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَٰدُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن تَتَّقُواْ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾ وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ ۚ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ ٱللَّهُ ۖ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلْمَٰكِرِينَ ﴿٣٠﴾

މުފްރަދާތު

وَٱذْكُرُوٓاْ = އަދި ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! ❁ إِذْ أَنتُمْ قَلِيلٌ = ކަލޭމެން ތާށި އަދަދު މަދުކޮށް ތިބިއިރު.❁ مُّسْتَضْعَفُونَ فِي ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ނިކަމެތިވެފައިވާ ބަލަދުކަމުގައި.❁ تَخَافُونَ = ކަލޭމެން ބިރުގަން.❁ أَن يَتَخَطَّفَكُمُ ٱلنَّاسُ = މީސްތަކުން ކަލޭމެން ޖަހައިގެންފުރާކުރުމުގެ. (މަކާއިހުގެ ކާފިރުން)❁ فَـَٔاوَىٰكُمْ = ވަޒަން ދިނީ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް (ސަލާމަތުގެ) މަކާނެއް ދެއްވިއެވެ.❁ وَأَيَّدَكُم بِنَصْرِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ نصر ދެއްވައި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ގަދަކުރެއްވިއެވެ.❁ وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ = އަދި އެކަލާނގެ ރިޒުގުގެ حلال ރަނގަޅިން ކަލޭމެންނަށް ރިޒުގުދެއްވިއެވެ.❁ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٢٦﴾ = ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށް.❁ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = ދެ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!❁ لَا تَخُونُواْ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް خيانة ނުކުރާށެވެ!❁ وَٱلرَّسُولَ = އަދި رسول އާއަށެވެ.❁ وَتَخُونُوٓاْ أَمَٰنَٰتِكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އަމާނާތްތަކަށް خيانة ތިރިނުކުރާށެވެ.❁ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٧﴾ = ކަލޭމެން ދަނެތިބީ حال.❁ وَٱعْلَمُوٓاْ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ.❁ أَنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَٰدُكُمْ = ކަލޭމެންގެ މުދަލާއި ކަލޭމެންގެ ދަރިން ވާކަން ކަމަކީ.❁ فِتْنَةٌ = فِتْنَة އެއްކަމުގައެވެ. إمتحان އެއްކަމުގައެވެ.❁ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى (ދަންނަހުށީ)❁ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަވަންތަ ހަމައެކަލާނގެ حضرة ގައެވެ.❁ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = ދެ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!❁ إِن تَتَّقُواْ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ.❁ يَجْعَل لَّكُمْ فُرْقَانًا = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް فُرْقَان އެއް ލައްވާނެއެވެ. (حقّ އާ بَاطِلُ ވަކިކޮށް އެނގޭނެ އެއްޗެއް ލައްވާނެއެވެ.)❁ وَيُكَفِّرْ عَنكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ފުއްސަވާނެއެވެ.❁ سَيِّـَٔاتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުށްތައް.❁ وَيَغْفِرْ لَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ފުއްސަވާނެއެވެ. (ކަލޭމެންގެ ފާފަތައް)❁ وَٱللَّهُ ذُو

ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾ = އަދި الله އީ ބޮޑުވެގެންވާ فضل ވަންތަކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނާއި ގޮތް ރާވާ ހިނދުކޮޅު ۞ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = ކާފަރުވީ މީހުން (مكّة ގެ ކާފަރުން) ۞ لِيُثْبِتُوكَ = ކަލޭގެފާނު ބަންދުކޮށް ހިފެހެއްޓުމަށް. ۞ أَوْ يَقْتُلُوكَ = ނުވަތަ އެމީހުން ކަލޭގެފާނު قتل ކުރުމަށްޓަކައި. ۞ أَوْ يُخْرِجُوكَ ۚ = ނުވަތަ އެމީހުން ކަލޭގެފާނު (ރަށުން) ނެރުމަށްޓަކައި. وَيَمْكُرُونَ = އެމީހުން ނުބައި ރާވާ މަކަރު ހަދައެވެ. ۞ وَيَمْكُرُ ٱللَّهُ ۖ = އަދި الله ވެސް ރާވާ މަކަރުހައްދަވައެވެ. ۞ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلْمَـٰكِرِينَ ﴿٣٠﴾ = އަދި الله އީ އެންމެރަނގަޅަށް މަކަރު ހައްދަވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٦) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެން (مكّة ގެ) ބިމުގައި ވަރަށް ނިކަމެތިކޮށް އަދި عدد މަދުބަޔަކުކަމުގައިވީހިނދު ހަނދާންކުރާށެވެ! އަދި އެހެނިހެން މީހުން އަވަސް ކަލޭމެން ޖަހައިގަނެފާނެކަމާމެދު (މަރައިފާނެކަމާމެދު) ކަލޭމެން ބިރުވެތިވެފައިވިއެވެ. - (އޭ حال ގައި ވަނިކޮށް އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ސަލާމަތުން އަމާންކަމާއެކު ތިބެވޭނެ ވަޠަންދެއްވީއެވެ. (އެއީ حرم އެވެ. مكّة ގެ حرم އެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް نصر ދެއްވައި ގަދަކަންދެއްވީއެވެ. އަދި ރަނގަޅު حلال ތަކެތީގެ ރިޒްޤު އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވީއެވެ. މިހުރިހާކަމަކީވެސް ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް شكر ކުރުމަށެވެ. (٢٧) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންނަކީ އެނގިތިބެ حال ކަލޭމެން الله އަށާއި رسول އާއި خيانة ނުކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އަމާނާތްތަކަށް خيانة ނުކުރާށެވެ! (٢٨) އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މުދަލާއި ދަރިންނަކީ إمتحان އެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله ދަންނަވައެވެ، ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަވަނީ އެކަލާނގެ حضرة ގައެވެ. (٢٩) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ حقّ އާއި باطل ވަކިކުރުވާން އެއްޗެއް އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ. حقّ އާއި باطل ވަކިކުރުވޭނެގޮތް ދައްކަވާނެއެވެ. (އެއީ ކަލޭމެންގެ عدواة ވެރިންގެއަތުން ކަލޭމެންނަށް نصر ދެއްވައި އެމީހުން ބަލިކުރައްވާފައެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކުށްތައް ފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް (ކަލޭމެންގެ ފާފަތައް) އެކަލާނގެ ފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި الله އީ ބޮޑުވެގެންވާ ދާނަވަންތަކަމުގެ ވެރި ، فضل ވަންތަކަމުގެ ވެރި ، ކަލާނގެއެވެ.

(٣٠) އަދި ކާފަރުންގެމީހުން (އެބަހީ: مكّة ގެ ކާފަރުން) ކަލޭގެފާނު ހިފާ ހައްޔަރުކުރުމަށް ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު قتل ކުރުމަށް ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ ރަށުން ނެރުމަށް އެމީހުން ގޮތެއް ރާވާ މަކަރުހެދި ހިނދުކޮޅު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!

އަދި الله ވެސް މަކަރު ހައްދަވާ ގޮތެއް ރާއްވަވައެވެ. (އެއީ އެމީހުން ނަބިއްޔާއަށް ކުރުމަށްރޭވި ކަލޭގެފާނަށް ކާމިޔާބު ދެއްވުމެވެ.) އަދި الله އީ އެންމެ ރަނގަޅަށް މަކަރު ހައްދަވާ ގޮތް ރާއްވަވާ ކަލާނގެއެވެ.

* ދަންނައެވެ. اللّٰه މަކަރުހައްދަވާފަދަ އެކަލާނގެ مُقَدَّسُ ޒާތުގައި އެކަށީގެންވާގޮތަށެވެ. އެއީ ހިތްހަމަޖެހޭ خَلقُ ތަކުންނަކަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ.

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا قَالُوا۟ قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَآءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَٰذَآ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذْ قَالُوا۟ ٱللَّهُمَّ إِن كَانَ هَٰذَا هُوَ ٱلْحَقَّ مِنْ عِندِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ أَوِ ٱئْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٢﴾ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنتَ فِيهِمْ ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿٣٣﴾ وَمَا لَهُمْ أَلَّا يُعَذِّبَهُمُ ٱللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ وَمَا كَانُوٓا۟ أَوْلِيَآءَهُۥٓ ۚ إِنْ أَوْلِيَآؤُهُۥٓ إِلَّا ٱلْمُتَّقُونَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِندَ ٱلْبَيْتِ إِلَّا مُكَآءً وَتَصْدِيَةً ۚ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٥﴾

ލަފްޒީމާނަ

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔައިދެވޭއިރު. ۞ ءَايَٰتُنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. (އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.)۞ قَدْ سَمِعْنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އަހައިފީމެވެ.۞ لَوْ نَشَآءُ لَقُلْنَا = އަހުރެމެން އެދޭނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ބުނީމުހެވެ. (ކިޔައިދީފީމުހެވެ.)۞ مِثْلَ هَٰذَآ = މިފަދަ އެއްޗެއް (މިކަލާމާފަދަ އެވިދާޅުވާކަލާމަކީ قرآن އެވެ.) ۞ إِنْ هَٰذَآ = މިނޫނެވެ. ۞ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣١﴾ = އިސްވެދިޔަ މީހުންގެ ތާރީޚީ ކަތަތަކާއި ޤިއްޞާ ވާހަކަތައް ކަމުގައިމެނުވީ.۞

وَإِذْ قَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން (يعنى: مكّة ގެ مشرك ން) ބުނިހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!۞ ٱللَّهُمَّ = (އެމީހުން ދުޢާކުރިއެވެ.) އޭ މާތްވެގެންވާ الله އެވެ!۞ إِن كَانَ هَٰذَا = މިއީވެސްޓެ (އެބަހީ: محمّد ގެފާނު ގެނެސްދެއްވި ޤުރުއާނުވީ ނަމަ)۞ هُوَ ٱلْحَقَّ مِنْ عِندِكَ = އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ޙަޟްރަތުން ވާ حضرة ން ވާ حقّ ކަމުގައި. ۞ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا = ފަހެ އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ވެއްސަވާނދޭވެ!۞ حِجَارَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން ހިލަތަކެއް.۞ أَوِ ٱئْتِنَا = ނުވަތަ އަހުރެމެނަށް ގެންނަވާނދޭވެ.! بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٢﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް.۞

وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ = އަދި الله އީ އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާނޭ ކަލާނގެއަކަށް ނުވެއެވެ.۞ وَأَنتَ فِيهِمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ތެރޭގައިވާ حال . (އެމީހުންގެތެރޭގައި ވަޑައިގެން)۞ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ = އަދި الله އީ އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާ ކަލާނގެއަކަށް ނުވެއެވެ. ۞ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿٣٣﴾ = އެމީހުން ފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެދިދަންނަވާ حال . ۞

وَمَا لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. ۞ أَلَّا يُعَذِّبَهُمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް عذاب ނުދެއްވުމުގެ ސަބަބެއް. (އެބަހީ: އެމީހުންނަށް الله عذاب ދެއްވުން حقّ އެވެ.)۞ وَهُمْ يَصُدُّونَ = އަދި އެމީހުން މަނާކުރެއެވެ. ހުރަސްއަޅައެވެ. ބަންދުކުރަނީއެވެ.۞ عَنِ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = مَسْجِدُ الحَرَامُ ން. (އަޅުކަން ކުރުމުން މަނާކުރަނީ.) ۞ وَمَا كَانُوٓا۟ أَوْلِيَآءَهُۥٓ = އަދި އެތަނުގެ وليّ ން ކަމުގައި އެމީހުން

ނުވެއެވެ.۞ إِنْ أَوْلِيَآؤُهُۥٓ = އެކަލާނގެ ولى ން ކަމުގައި ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا ٱلْمُتَّقُونَ تقوى ވެރިން މެނުވީ. ۞

وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އެކަމަކު މީސްތަކުންނަކީ ގިނަމީހުން. ۞ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ = އެމީހުންނަކަށް

ނޭނގެއެވެ.۞ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ނަމާދު ނުވެއެވެ.۞ عِندَ ٱلْبَيْتِ = ގެފުޅުގެ

ކައިރީގައި. ۞ إِلَّا مُكَآءً وَتَصْدِيَةً = ޝިނގަން ފުމުމާއި އަތްތިލަބަޑިޖަހުންކަމުގައި މެނުވީ. ۞ فَذُوقُوا۟

ٱلْعَذَابَ = ފަހެ ކަލޭމެން عذاب ގެރަހަ ލިބިގަންނާށެވެ!۞ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٥﴾ = ކަލޭމެން

ކާފިރުވާކަމުގެ ސަބަބުން.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔަވައިދެއްވާއިރު އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެން (ތިޔަބާވަތުގެ އެއްޗެހި) އަހައިފީމުއެވެ. އަދި އަހުރެމެން ބޭނުންނަމަ އެބާވަތުގެ އެއްޗެހި އަހުރެމެންނަށްވެސް ކިޔައިދެވޭނެއެވެ. އަދި ތިޔަބަޔާންކުރާއެއްޗަކީ (އެބަހީ: قرآن އަކީ) ހަމަ އިސްވެދިޔަ މީސްތަކުންގެ أصل ނެތް ވަސްވާސްތައް ވާހަކަތަކެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

(٣٢) އަދި އެމީހުން އެބަހީ: مكّة ގެ مشرك ން ދުޢާކުރިހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! (އެމީހުން ދަންނަވިއެވެ. އޭ މަތިވެރި الله އެވެ! (محمّد ގެފާނުގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވި) މިކަލާމަކީ ތިބާރަސްކަލާނގެ حضرة ން ކަނޑައެޅިގެން حقّ އެއްކަމުގައިވާނަމަ އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް އުޑުން ހިލަތަކެއް ވެއްސަވާނދޭވެ! ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެނަށް ވޭންދެނިވި عذاب ދެއްވާނދޭވެ!

(٣٣) (އޭގެ جواب އަކަށް الله وحى ކުރައްވައެވެ. އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ވަޑައިގެން އެމީހުންގެ މައްޗަށް عذاب އެއް ފޮނުއްވާނެކަމަކު ކަމުގައި الله ވޮޑިގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި دعاء ކުރާކަމުގައިވާހިނދު އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވުމަކަށް الله ވޮޑިގެން ނުވެއެވެ. (ފަހެ مكّة ގެ مشرك ންނަކީ بدر ހަނގުރާމައިގައި އެހާބޮޑު عذاب އެއް ލިބި މަރުވެގެންދިޔައީ ބަޔަކު މަރުވެގެންދިޔައީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެތަނުން ނުކުމެވަޑައިގެން مدينة އަށް هجرة ކުރެއްވުމަށްފަހުގައެވެ.)

(٣٤) ފަހެ އެމީހުންނަށް الله عذاب ނުދެއްވުމަށް ހުރި ސަބަބަކީ ކޮބައިތޯ؟ އެމީހުންނަކީ مَسْجِدُ ٱلْحَرَام އަށް އަޅުކަމަށް ދާމީހުން ހުއްޓުވާ ބަޔަކަށްވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އެކަލާނގެ وَلِيُّ ން ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ وَلِيُّ ން ކަމުގައި تقوى ވެރިންމެނުވީ ނުވާނެއެވެ. އަދި އެކަމަކު މީސްތަކުންނަކީ ގިނަމީހުންނަކަށް އެކަން ނޭނގެއެވެ.

(٣٥) އަދި ގެފުޅުގެ ކައިރީގައި އެމީހުންކުރާ ނަމާދަކީ ޝިނގަން ފުމުމާއި އަތްތިލަބަޑިޖަހުންކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. (އަދި ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު އެމީހުންނަށް އެންގެވުންވެއެވެ.) ކަލޭމެން ކާފިރުވި ކަމުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެން عذاب ގެ ރަހަ ލިބިގަންނާށެވެ. (އެމީހުންވަނީ ބައްޔިތުންވަނަ އާޔަތުގައި ފަދައިން عذاب އަދުވަން އެދިފައެވެ.)

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ لِيَصُدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ فَسَيُنفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ ۗ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ ﴿٣٦﴾ لِيَمِيزَ ٱللَّهُ ٱلْخَبِيثَ مِنَ ٱلطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ ٱلْخَبِيثَ بَعْضَهُۥ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُۥ جَمِيعًا فَيَجْعَلَهُۥ فِى جَهَنَّمَ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَـٰسِرُونَ ﴿٣٧﴾ قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِن يَنتَهُوا۟ يُغْفَرْ لَهُم مَّا قَدْ سَلَفَ وَإِن يَعُودُوا۟ فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ وَقَـٰتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ ٱلدِّينُ كُلُّهُۥ لِلَّهِ ۚ فَإِنِ ٱنتَهَوْا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣٩﴾ وَإِن تَوَلَّوْا۟ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ مَوْلَىٰكُمْ ۚ نِعْمَ ٱلْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ ٱلنَّصِيرُ ﴿٤٠﴾

ލަފުޒުމާނަ

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވި މީސްތަކުން.❁ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ މުދާތައް ހޭދަކުރެއެވެ. އަދި ހޭދަކުރަނީ ހިފެހެއްޓުމަށެވެ.❁ لِيَصُدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެ މަގު ބަންދުކުރުމަށް (އިސްލާމްދީނަށް މީހުން ވަނުނދިނުމަށް)❁ فَسَيُنفِقُونَهَا = ފަހެ ނިކަންހުރެ އެމީހުން އެމުދާތައް ހޭދަކުރާނެތެވެ.❁ ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ = ދެން އެމުދާތައް ނުވަތަ އެކަންތައް އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވާނެއެވެ.❁ حَسْرَةً = ހިތާމައަކަށް.❁ ثُمَّ يُغْلَبُونَ = ދެން އެމީހުން ބަލިވާނެއެވެ.❁ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން.❁ إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ ﴿٣٦﴾ = ނަރަކައަށް އެއްކުރެވޭނެއެވެ.❁ لِيَمِيزَ ٱللَّهُ = އެއީ الله تعالى ވަކިކުރެއްވުމަށެވެ.❁ ٱلْخَبِيثَ مِنَ ٱلطَّيِّبِ = ރަނގަޅު އެއްޗެހިގެތެރެއިން ނުބައި އެއްޗެހި (ބައްޔަށްވުރެން ހެޔޮބައިން)❁ وَيَجْعَلَ ٱلْخَبِيثَ = އަދި އެކަލާނގެ ނުބައިމީހުން ލައްވާލައްވާނެއެވެ. / ❁ بَعْضَهُۥ عَلَىٰ بَعْضٍ = އޭގެ އެއްބައި އަނެއްބައިގެ މައްޗަށް.❁ فَيَرْكُمَهُۥ جَمِيعًا = އަދި އެއްކޮށް އެއްތަނަކަށް ޖަމާކުރައްވާ ގޮތުގައި ކޮޅަށް އެޅުއްވާނެއެވެ.❁ فَيَجْعَلَهُۥ فِى جَهَنَّمَ = ދެން އެއްޗޭ ޖަހައްވާނެ ނަރަކައިގެ ތެރޭގައެވެ.❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَـٰسِرُونَ ﴿٣٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ ގެއްލުންވެރިންނެވެ.❁ قُلْ لِّلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކާފިރުވި މީސްތަކުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ.❁ إِن يَنتَهُوا۟ = އެމީހުން (އެމީހުންގެ ކާފިރުކަމުން) ހުއްޓައިލިއްޔާ.❁ يُغْفَرْ لَهُم = އެމީހުންނަށް ފާފަފުއްސަވައިދެއްވޭނެއެވެ.❁ مَّا قَدْ سَلَفَ = ކުރިން ވެދިޔަ (ކުރިން ކުރި)❁ وَإِن يَعُودُوا۟ = އަދި އެމީހުން ތަކުރާރުކޮށް (ކާފިރުކަމަށް) އެނބުރި އައިސްފިއްޔާ.❁ فَقَدْ مَضَتْ = ހަމަކަށަވަރުން ފާއިތުވެދިޔައީއެވެ.❁ سُنَّتُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ = ކުރީގެ މީސްތަކުންގެ ގޮތެވެ / މަގެވެ. (ނުވަތަ بَدْرُ ހަނގުރާމައިގައި ހަލާކުވި ކާފިރުންގެ ގޮތެވެ)❁ وَقَـٰتِلُوهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރައްވާށެވެ!. حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ = އެއްވެސް ކަލަކަށް ފިތުނައެއް އޮތުމަކީ: އެއްވެސް شرك އެއް ނެތިއްޖައުމަށް ދާންދެން.❁ وَيَكُونَ ٱلدِّينُ كُلُّهُۥ لِلَّهِ = އަދި މުޅި ދީން އޮތުމަކީ: އެކަލާނގެ ތަބާވުމާއި طاعة ވުން الله އަށް خلاص ވެއްޖައުމަށް ދާންދެން.❁ فَإِنِ ٱنتَهَوْا۟ = ފަހެ އެމީހުން ހުއްޓައިލިއްޔާ (އޮޅުން: شرك ކުރުން ހުއްޓައިލިއްޔާ)❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ.❁ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣٩﴾ = އެމީހުން ކުރާކަންތައް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَإِن تَوَلَّوْا۟ = ފަހެ އެމީހުން އަނބުރި ފުރަގަސްދިނިއްޔާ.❁ فَٱعْلَمُوٓا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން (مؤمن ން) ދަންނާށެވެ!❁ أَنَّ ٱللَّهَ مَوْلَىٰكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ކަލޭމެންގެ ސަހަރޮވެރިކަލާނގެއެވެ.❁

نِعْمَ ٱلْمَوْلَىٰ = އެއީ އެންމެ ރަނގަޅު ވެރިފުޅާ ސަލާމަތްކުރައްވާ އެހީތެރިޔާއެވެ.۞ وَنِعْمَ ٱلنَّصِيرُ ﴿٤٠﴾ = އަދި އެންމެ ރަނގަޅު ވެރިފުޅާ نصر ދެއްވާ ފަރާތެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٦) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުން މިސްކީނުން الله ގެ މަގުން ދުރުކުރުމަށްޓަކައި މުދާތައް ޚަރަދުކުރެއެވެ. އަދި މުދާ ޚަރަދުކުރާނެއެވެ. ދެން އެކަންތައް އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހިތާމައަކަށް ވާނެއެވެ. ދެން އެމީހުން ބަލިވާނެއެވެ. އަދި ކާފިރު މިސްކީނުން ނަރަކައަށް އެއްކުރެވޭނެއެވެ. (٣٧) އެއީ (އެބަހީ: އެމީހުން ނަރަކައަށް އެއްކުރެވުމީ) ރަނގަޅުވެރިޔަކުން ނުބައި – ތަޢުރީފުކުރެވިފައިވާ އަޚްލާޤުތަކުން ވަކިކުރެއްވުމަށެވެ. ދެން އެކުވެރި ނުބައި އެކަކާއެކު އެއްބޭއްވެވުމަށް ޖަމާކުރައްވައި އެކަމުކޮށްގެން އެކަކުއެއްކޮށް ހަމަޖެހިވަޑައިގަތުމަށެވެ. އެމީހުން ނަރަކައިގައި ވެއްޓުވައްވާނެއެވެ. އެމީހުންނީ ގެއްލުންވެރިން ކަމުގައިވާ ފަރާތެވެ.

- (ދަންނައެވެ. الله ގެ މަގުން ދުރުކުރުމަކީ إسلام دين އާއި مسلم ން ދުރުކުރުމެވެ. ކާފިރުން މާލު ހޭދަކުރަނީ އެއީ އެމީހުންގެ ބޭނުމެވެ. އެކަން އެމީހުން ކުރެއެވެ. އަދި ކުރިއަށް އަބަދުވެސް އެމީހުން އެކަން ކުރާނެއެވެ. ހާދަ صريح ކަމެއް އޮވޭ އަނގައިގައެވެ. މިސާލަކަށް مكّة ގެ ކާފިރުންނެވެ. މިޒަމާނު ترقّي ގެ ދުނިޔޭގައި ކާފިރުންނެވެ. ރިޔާ ނަސާރާއަށްވެ. ސަޤާފަތަކީ ޚަތަރުކުރަން – ޔަހޫދީން – ކުރިސްޓިއަން – އަދި އެނޫން ކަންކަމެވެ. އެބައިމީހުން ނަސާރާއެއްގެ އަތްވެއްޖެ ހުރިހާ އަޚްލާޤުގެ ނަމުގައި ޚަރަދުވާ جمعية ތަކައި جماعة ތައް ތަކާއި ހަމައެއްކަލަ އެބަޔަކު ނުބައިކަމުގައި އެއީ ދުނިޔާއެ ކުރެވެނެވެ. ކާފިރުން إسلام އަކަށް އަނިޔާއަށްވުމަށް ވޭނާ މިއަދަކަށް ސާބިތުވެއެވެ. وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ ٱلْيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ ۗ މިއީ وحي ގެ ޔަޤީން ބަސްފުޅެވެ. - يهودى ދީނާއި އަދި نصارى ދީނާއި އެމީހުންގެ دين ތައް ކަލޭގެފާނު تبع ވެވަޑައިގަތުމަށް ރުހޭނެއެވެ. އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ ނުރުހޭނެއެވެ. – ދުވަހަކު ނުރުހޭނެއެވެ. މިއެވެ. އެމީހުން ނުރުހޭ އެންމެފަހަރު މިޒާޖެވެ. ޢަރަބިސްޓަނުންނެވެ. ޖެނޮޓިކަލް މިއަތުގެ ހިސާބުން ބަލާއިރު އެމީހުން ނުރުހޭ މިހުނަރު مسلم ނުނެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ޢަރަބިސްޓަނުންނެވެ. ދުރާލާ މިހުނަރު އެމީހުންނަށް تبع ވެވުނުކަމުގައި الله އަށް ޙަމްދުކުރެއެވެ. ދުރުގައި ބަލަހައްޓާ އެގްރީމެންޓްތަކަކީ مُستحيل ކަމެކެވެ. ދެވަނަ އެހެނީ ކަމެކެވެ. މިކަންކަމަށް ވިސްނުމަށް ޖެހެއެވެ.)

(٣٨) الله وحي ކުރެއްވިއެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ކާފިރުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! އެމީހުން އެހިބައިކޮށް ދޫކުރެން (الله އަށާއި رسول އާއަށް إيمان ވެ ކާފިރުކަމުން) ދުރުވެއްޖެނަމަ އެމީހުންގެ ފާއިތުވެ ދިޔަ ކުށްތައް ފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި އެނބުރި ދުރުވާން އަލުން ކާފިރުކަމަށް ދުރުވެއްޖެނަމަ ކުރީ أمّة ތަކުގެ މިސާލު ކާފިރުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ (ނުވަތަ بَدْرُ ހަނގުރާމައިގައި ދަޢުވާތަ ކާފިރުންނަށް ކަންވެގެންދިޔަ ކަންތައްތަކެއް ފެނިއްޖެއެވެ.

(އެއީ الله ކަނޑައެޅުއްވި ގޮތުގެ ސުންނަތެވެ.)

(٣٩) އަދި އެއްވެސް ފިތުނައެއް يعني: شرك އެއްވެސް އަޑުގައި ކުރަށް ވަންދެން ހަމަ ކާފިރުން الله އަށް خلاص ވެއްޖެއްޖެއްޖެ ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަ ކުރައްވާށެވެ. ދެން، އެމީހުން شرك ދޫކޮށް / އަދި އަނިޔާވެރިކަމުން ދުރުވެއްޖެނަމަ (الله އަށް އެކަން ވަނީ ބަލަހައްޓާށެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އެމީހުން ކުރާ ކަންތައް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ފަރާތެވެ. (٤٠) އަދި އެމީހުން އެކަމުން ފުރަގަސްދީ (އެބަހީ: رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެމީހުންނަށް ގޮވާލެއްވި ކަމަކަށް އެމީހުން އަހާނުލާ ފުރަގަސްދީފިއްޔާ) ދަންނާށެވެ. (مؤمن) ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ކަލޭމެންގެ ސަލާމަތްދެއްވާ އެހީތެރިޔާއެވެ. އެއީ އެންމެ ރަނގަޅު ސަލާމަތްދެއްވާ ފަރާތެވެ. އަދި އެންމެ ރަނގަޅު نصر ދެއްވާ ފަރާތެވެ.

۞ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا غَنِمْتُم مِّن شَىْءٍ فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُۥ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ إِن كُنتُمْ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ ٱلْفُرْقَانِ يَوْمَ ٱلْتَقَى ٱلْجَمْعَانِ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤١﴾ إِذْ أَنتُم بِٱلْعُدْوَةِ ٱلدُّنْيَا وَهُم بِٱلْعُدْوَةِ ٱلْقُصْوَىٰ وَٱلرَّكْبُ أَسْفَلَ مِنكُمْ ۚ وَلَوْ تَوَاعَدتُّمْ لَٱخْتَلَفْتُمْ فِى ٱلْمِيعَٰدِ ۙ وَلَٰكِن لِّيَقْضِىَ ٱللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا لِّيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنۢ بَيِّنَةٍ وَيَحْيَىٰ مَنْ حَىَّ عَنۢ بَيِّنَةٍ ۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٤٢﴾ إِذْ يُرِيكَهُمُ ٱللَّهُ فِى مَنَامِكَ قَلِيلًا ۖ وَلَوْ أَرَىٰكَهُمْ كَثِيرًا لَّفَشِلْتُمْ وَلَتَنَٰزَعْتُمْ فِى ٱلْأَمْرِ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ سَلَّمَ ۗ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٤٣﴾

ލުޣަތު

۞ وَٱعْلَمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން (مؤمن ން) ދަންނާށެވެ.۞ أَنَّمَا غَنِمْتُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން غنيمة ކުރި އެއްޗެއް.۞ مِّن شَىْءٍ = ކޮންމެ ތަކެއްޗެއް.۞ فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން ފަހެ އޭގެ ފަސްބައިކުޅަ އެއްބައި ވަނީ اللّٰه އަށެވެ.۞ وَلِلرَّسُولِ = އަދި رسول އާ އަށާއި.۞ وَلِذِى ٱلْقُرْبَىٰ = އަދި ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށާއި (رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم ގެ ގާތްތިމާގެ މީހުންނެވެ. އެބުނީ هاشِمُ ދަރިކޮޅެވެ.)۞ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ = އަދި يَتِيمُ ންނަށާއި مِسْكِين ންނަށާއި.۞ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ = ދަތުރުވެރިންނަށާއި.۞ إِن كُنتُمْ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ = ކަލޭމެން اللّٰه އަށް إيمان ވެއްޖެ ކަމުގައިވަންޏާ.۞ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅާގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި އެއްޗަށާއި.۞ يَوْمَ ٱلْفُرْقَانِ = فُرْقَانُ ގެ ދުވަހު. (حقّ އާއި بَاطل ވަކިކުރި ދުވަހު)۞ يَوْمَ ٱلْتَقَى ٱلْجَمْعَانِ = ދެ جماعة ބައްދަލުވި ދުވަހު (مؤمن ންގެ جماعة އާއި مكّة ގެ مشرك ން جماعة އާއި)۞ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤١﴾ = އަދި اللّٰه تعالى ވީ ކޮންމެކަމަކަށް މައްޗަންވޮޑިގެންވާ ކުޅަދުންވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ.۞ إِذْ أَنتُم = ކަލޭމެން (مؤمن ން) ވީހިނދު.۞ بِٱلْعُدْوَةِ ٱلدُّنْيَا = އެންމެކައިރި (مدينة އާއި ގާތްކޮޅުގައި.۞ وَهُم = އަދި އެމީހުން يعنى: مكّة ގެ مشرك ން.۞ بِٱلْعُدْوَةِ ٱلْقُصْوَىٰ = އެންމެދުރު (مدينة އާއި) ދުރުކޮޅުގައި)۞ وَٱلرَّكْبُ = އަދި (أبوسفيان ގެ) ވިޔަފާރި ގާފިލާ.۞ أَسْفَلَ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތިރީގައި (އެބަހީ: އަތިރިމަތީގެ ތިރިބާރުގައި)۞ وَلَوْ تَوَاعَدتُّمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ދެބައި وعد ކުރިނަމަ. ۞ لَٱخْتَلَفْتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން إختلاف ވީހެވެ. ދެބަސްވީހެވެ.۞ فِى ٱلْمِيعَٰدِ = ކަނޑައެޅި ވަގުތާއިބެހޭގޮތުން.۞ وَلَٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް، (ދެ لشكر ބައްދަލުކުރެއްވީ) ۞ لِّيَقْضِىَ ٱللَّهُ أَمْرًا = ނިންމަވައި اللّٰه ކަމެއް ނިންމަވައިދެއްވުމަށެވެ.۞ كَانَ مَفْعُولًا = އެކަމެއް އެކަލާނގެ (تقدير ގައި) ވުންވާކަމެއް.۞ لِّيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ = ހަލާކުވާމީހަކު ހަލާކުވުމަށްޓަކައެވެ.۞ عَنۢ بَيِّنَةٍ = حجّة އާއި دليل ން. (އެކަން އެނގިގެންވާގޮތަށް) ۞ وَيَحْيَىٰ مَنْ حَىَّ = އަދި ދިރިހުރިމީހަކު ދިރިހުރުމަށްޓަކައެވެ.۞ عَنۢ بَيِّنَةٍ = حجّة އާއި دليل ން. (އެކަން އެނގިގެންވާގޮތަށް) ۞ وَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވީ.۞ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٤٢﴾ = ކަލާނގެއެވެ އަޑުއައްސަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ إِذْ يُرِيكَهُمُ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه تعالى ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން ދައްކަވާހިނދު.۞ فِى مَنَامِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަރާމުކުރެއްވުމުގައި (ހުވަފެނުގައި)۞ قَلِيلًا = މަދުކޮށް (لشكر ގައި މީހުން މަދުކޮށް)۞ وَلَوْ أَرَىٰكَهُمْ كَثِيرًا = އަދި އެމީހުން ގިނަކޮށްފައި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް

ދުރުހެލިނަމަ. ❁ لَّفَشِلْتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ބިރުގަނެފި ފިލިފައްޖެހިއެވެ.❁ وَلَتَنَٰزَعْتُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ދެބަސްވެ خلاف އުފުލިއްޖައީހެވެ.❁ فِى ٱلْأَمْرِ = ކަންތަކުގައި.❁ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ سَلَّمَ = އަދި އެކަމުން الله (އެކަލާނގެ) ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ.❁ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٤٣﴾ = ހިތްތަކުގައި ވާހަކަތި (ހިތްތަކުގެ އަޑިގައިވާ ތަކެތި)❁.

إجْمَالِي މާނަ

(٤١) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން غنيمة މުދަލުގެ ގޮތުން حاصل ކުރި ކޮންމެ އެއްޗަކުން ފަސްބައިކުޅަ އެއްބައިވަނީ الله އަށާއި رسول އާއަށާއި (رسول އާގެ) ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށާއި - يتيم ންނަށާއި - مِسْكِين ންނަށާއި އަދި ދަތުރުވެރިންނަށެވެ. އެއީ ކަލޭމެން الله އަށް إيمان ވެގެންވާ ކަމުގައިވާނަމައެވެ. އަދި فرقان ދުވަހު އެބަހީ: حقّ އާއި باطل ވަކިކުރި ދުވަހު އެދުވަހަކީ ދެ لشكر ބައްދަލުވި ދުވަހެވެ. (محمّد صلّى الله عليه وسلّم އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أصحاب ންގެ لشكر އާއި مكّة ގެ قريش ންގެ ކާފިރު لشكر އާއި ދެ لشكر އެވެ. އެދެ لشكر بَدْرُ އެވެ ހިސާ ميدان ގައި ބައްދަލުވުމުން حقّ އާއި حقّ ކަމުގައި باطل އާއި باطل ކަމުގައިވެ ފާޅުވެގެން ދިޔައީއެވެ. ކާފިރުން ބަލިވެ مؤمن ންނަށް نصر ލިބުނީއެވެ.) އެދުވަހު މިމަންޒަރުސާކަލާނގެ އަޅާވެރިޔާ (محمّد صلّى الله عليه وسلّم ގެފާނަށް) މިމަންޒަރުސާކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް إيمان ވެގެންވާކަމުގައި ވަންޏާ غنيمة މުދަލުގެ މައްސަލައިގައި ކަންތައް ކުރާށެވެ! އަދި الله އީ ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٤٢) އަދި ކަލޭމެން مؤمن ން مدينة އާއި ގާތްގަނޑުގައި (އެބަހީ: بَدْرُ ހަނގުރާމަ ހިނގިތަނުގެ مدينة އާއި ގާތްކޮޅުގެ) އުސްތާނގައިވިހިނދު އަދި އެމީހުން - އެބަހީ: مكّة ގެ قريش ންގެ لشكر އެއްކަލަ مدينة އާއި ދުރުކޮޅުގައި އަދި (أبوسفيان ގެ) ގާފިލާ އަޑިއަޑީގައިވާ ތިރިމަތީގައިވިހިނދު (ހަނދުމަކުރާށެވެ) އަދި ކަލޭމެންގެ ދެމެދުގައި (ދެ لشكر ބައްދަލުވުމަށް) ވަޢުދުވެވުނުނަމަ ވަޢުދުގެ ދުވަހާ މެދު ކަލޭމެން ދޭތެރޭ ހިލާފު وَعْدُ ކުރިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެވަޢުދުގައި ކަލޭމެންގެ ދެމެދުގައި ދެބަސްވެ إختلاف ވީހެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް (ދެ لشكر އެ ميدان ގައި ބައްދަލުވެ ހަނގުރާމަ ކުރެއްވީ) އެއީ الله ގެ تقدير ގައި ކަނޑައެޅި ވާންޖެހިގެންވާ ކަމެއް ނިންމަވާ ހިންގެވުމަށެވެ. އެއީ ހަލާކުވާ މީހަކުވެސް حجّة އާއި دليل އާއިއެކު ހަލާކުވުމަށެވެ. އަދި ދިރިހުރެންޖެހޭ މީހަކުވެސް حجّة އާއި دليل އާއިއެކު ދިރިހުރުމަށެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެ މީހަކުވެސް އެމީހެއްގެ ކަންތައް ދަނެގެން ސާބިތުވެ އެނގިމަށްފަހު عذر އެއް ނެތިގެން ގޮސްފައެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٤٣) އަދި الله تعالى ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން - އެބަހީ - قريش ންގެ ކާފިރު لشكر - ކަލޭގެފާނުގެ ހުވަފެނުގައި ދުށުއްވި މަދުބައެއްކަމުގައިވެ. (އެއީ ކަލޭމެން مؤمن ންގެ ހިތްތައް ގަދަވެ ހަނގުރާމައަށް ހިތްވަރުގަދަވެ عدوّ ންނާ ދިމާކުރުމުގެ ބާރުގެ ގޮތުންނެވެ.) އަދި އެމީހުން އެއީ ގިނަބައެއްގެ ގޮތުގައި ކަލޭގެފާނަށް (ހުވަފެނުގައި) އެކަލާނގެ ދުށުއްވިނަމަ ކަލޭމެން މުޅިން ބިރުގަނެފި ހިތްވަރުދެރަވެ ފިލިފައްޖެހިއެވެ. އަދި ހަނގުރާމައިގެ ކަންތަކުގައި މުޅިން ދެބަސްވެ ވާހަކަތައް ތަފާތުވެފައްޖެހިއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެކަމުން ކަލާނގެ الله ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ހިތްތަކުގެ އަޑިގައިވާ ކަންތައްތަކުވެސް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَإِذْ يُرِيكُمُوهُمْ إِذِ ٱلْتَقَيْتُمْ فِىٓ أَعْيُنِكُمْ قَلِيلًا وَيُقَلِّلُكُمْ فِىٓ أَعْيُنِهِمْ لِيَقْضِىَ ٱللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٤٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَٱثْبُتُوا۟ وَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٤٥﴾ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَا تَنَٰزَعُوا۟ فَتَفْشَلُوا۟ وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ ۖ وَٱصْبِرُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٤٦﴾ وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ خَرَجُوا۟ مِن دِيَٰرِهِم بَطَرًا وَرِئَآءَ ٱلنَّاسِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٤٧﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَإِذْ يُرِيكُمُوهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން ދެއްކެވިހިނދު. ۞ إِذِ ٱلْتَقَيْتُمْ = ކަލޭމެން (އެމީހުންނާއި ބައްދަލުވިހިނދު. ۞ فِىٓ أَعْيُنِكُمْ قَلِيلًا = ކަލޭމެންގެ ލޮލުގައި މަދުކޮށް ދައްކަވައި. ۞ وَيُقَلِّلُكُمْ فِىٓ أَعْيُنِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ލޮލުގައި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަދުކޮށްދެއްކެވި ދެއްކެވީ. ۞ لِيَقْضِىَ ٱللَّهُ أَمْرًا = އެއީ الله ކަމެއް އިޖުރާކުރައްވައި ނިންމެވުމަށެވެ. ۞ كَانَ مَفْعُولًا = އެކަމަކީ އެކަލާނގެ تقدير ގައި ވުޖޫދުވެފައިވާ. ۞ وَإِلَى ٱللَّهِ = އަދި ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ. ۞ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٤٤﴾ = ކަންތައްތައް رُجُوعَ ވެވެން ވާނީ. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً = ކަލޭމެންނާ (ހަނގުރާމަވެރި ކާފަރު) جماعة އެއް ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ. ۞ فَٱثْبُتُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ސާބިތުވާށެވެ! وَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ذِكر ކުރާށެވެ! (الله ހަނދާންކުރާށެވެ!) ۞ كَثِيرًا = ގިނަގިނައިން. ۞ لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٤٥﴾ = ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބު ނަސީބުވުމަށްޓަކައި. ۞ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! وَرَسُولَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް. ۞ وَلَا تَنَٰزَعُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ދެބަސްވެ އަރައިރުން ނުވާށެވެ! ۞ فَتَفْشَلُوا۟ = ފަހެ (އޭރުން) ކަލޭމެން ބިރުވެ ދެރަވެގަންނާނެއެވެ. ۞ وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ވަސްފިލައިގެންދާނެއެވެ. ۞ وَٱصْبِرُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ކެތްތެރިވާށެވެ! إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٤٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވަނީ ކެތްތެރިންނާއި އެކުގައެވެ. ۞ وَلَا تَكُونُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ނުވާށެވެ! كَٱلَّذِينَ خَرَجُوا۟ = ނުކުތް މީހުން ފަދައިން. ۞ مِن دِيَٰرِهِمْ = އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން. ۞ بَطَرًا وَرِئَآءَ ٱلنَّاسِ = ބޮޑާކަމާއި މީސްތަކުންނަށް ދެއްކުމަށް. ۞ وَيَصُدُّونَ = އަދި އެމީހުން ހުއްޓުވާ ހިފަހައްޓާ. ۞ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެ މަގުން. ۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله تعالى މި. ۞ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٤٧﴾ = އެމީހުން ކުރާހާ ކަމެއް ވަށައިލެއްވިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ (ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.) ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤٤) އަދި ކަލޭމެން (مؤمن ން) އާ مشرك ންނާއި ބައްދަލުކުރިއިރު ކަލޭމެންގެ ލޮލުގައި އާ مشرك ން މަދުކަމުގައި ދައްކަވައި އަދި އެމީހުންގެ ލޮލުގައި ކަލޭމެން މަދުކަމުގައި އެބައިމީހުންގެ ދެއްކެވީ އެބައިމީހުންގެ تقدير ގައި ވާނުވާކަމަށް ނިމިގެއްވާކަމެއް ނިންމަވާ ނިޔާކުރެއްވުމަށެވެ.ކަލޭމެންނަށް ދެއްކެވުމަށެވެ. (އެއީ مشرك ންގެ މައްޗަށް مؤمن ން ގަދަކުރައްވައި اللّه ގެ كلمة މަތި މަތިވެރިކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެންމެހައިކަމެއް رُجُوعَ ވުންވަނީ اللّه ގެ حضرة އަށެވެ.

(٤٥) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންނާއި (ހަނގުރާމަވެރި ކާފިރު) جماعة އެއް ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ (ميدان ގައި) ތަނގަނޑު ސާބިތުވެތިބޭށެވެ! އަދި اللّه އަށް ގިނަގިނައިން ذِكر ކުރާށެވެ! (اللّه ހަނދާންކުރުން ގިނަކުރާށެވެ) އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބުވެ ނަސީބު ލިބުމަށެވެ.

(٤٦) އަދި ކަލޭމެން اللّه އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! - އަދި ކަލޭމެން (ކަންކަމުގައި) ދެބަސްވެރިނުވާށެވެ! އަރައިރުން ނުވާށެވެ! (އެހެން ހަދައިފިއްޔާ އެބަހީ: ދެބަސްވެރިވުން) ކަލޭމެން ބަލިކަށިވެ ދެރަވެގެންދާނެއެވެ. ދެން ބާރު ކަލޭމެންގެ ވަސްކުރުވައިދާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކެތްތެރިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން اللّه ވާޒެގެންވަނީ ކެތްތެރިންނާއެކުގައެވެ.

(٤٧) އަދި ބޮޑާވެގެންވާ حال މީސްތަކުންނަށް ދެއްކުމަށްޓަކައި ތިމާމެންގެ ގޮތުގި ގެދޮރުތަކުން ނުކުތް މީހުން ފަދައިން ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނުވާށެވެ! އަދި އެމީހުންނަކީ اللّه ގެ މަގުން މީސްތަކުން ބަންދުކޮށް ހިފެހެއްޓި މީހުންނެވެ. އަދި اللّه އީ އެމީހުން ކުރާހާކަމެއް ވަށައިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَإِذْ زَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَـٰنُ أَعْمَـٰلَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمُ ٱلْيَوْمَ مِنَ ٱلنَّاسِ وَإِنِّى جَارٌ لَّكُمْ ۖ فَلَمَّا تَرَآءَتِ ٱلْفِئَتَانِ نَكَصَ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَقَالَ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّنكُمْ إِنِّىٓ أَرَىٰ مَا لَا تَرَوْنَ إِنِّىٓ أَخَافُ ٱللَّهَ ۚ وَٱللَّهُ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٤٨﴾ إِذْ يَقُولُ ٱلْمُنَـٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ غَرَّ هَـٰٓؤُلَآءِ دِينُهُمْ ۗ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٩﴾ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ يَتَوَفَّى ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۙ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَـٰرَهُمْ وَذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿٥٠﴾

ލުޣަތު

وَإِذْ زَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَـٰنُ = އެބަހީ شيطان އާ އެމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދެއްކިއެވެ.❁ أَعْمَـٰلَهُمْ = އެމީހުންގެ (ނުބައި) عمل ތައް.❁ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمُ ٱلْيَوْمَ = އެބަހީ އޭނާ ބުނެއެވެ (އެމީހުންނަށް ހިތްވަރުދެމުން) ބުނެއެވެ. މިއަދު ކަލޭމެންނަށް ގަދަވާނޭ މީހަކު ނުވެއެވެ. (އެއީ بَدْرُ ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހުގެވެ.)❁ مِنَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން.❁ وَإِنِّى جَارٌ لَّكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން މިއަދު ކަލޭމެންގެ އަވަށްޓެރި އެހީތެރިޔަކަށްވެއެވެ.❁ فَلَمَّا تَرَآءَتِ ٱلْفِئَتَانِ = ދެންފަހެ ދެ لشكر ދިމާވެފައިވާ (مؤمن ންގެ لشكر އާއި مشرك ންގެ لشكر އެއްބަޔަށް ދެކިއްޖެހުމުން)❁ نَكَصَ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ = އޭނާ އޭނާގެ ދެފައިގެ ބުޑުމަތިން ފަހަތަށް ޖެހިލިއެވެ.❁ وَقَالَ = އެބަހީ އޭނާ (مشرك ންނަށް ބުނެއެވެ.)❁ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّنكُمْ = އަހުރެން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގެންވާ މީހެކެވެ.❁ إِنِّىٓ أَرَىٰ مَا لَا تَرَوْنَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭމެން ނުދެކޭ އެއްޗެއް ދެކެމެވެ.❁ إِنِّىٓ أَخَافُ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން الله އަށް ބިރުގަންނަމެވެ.❁ وَٱللَّهُ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٤٨﴾ = އެބަހީ الله ގެ عقوبة ދެއްވުން ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ إِذْ يَقُولُ ٱلْمُنَـٰفِقُونَ = އެބަހީ منافق ންގެ މީހުން ބުނިހިނދު.❁ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ = އެބަހީ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި (إيمان ކަމުގައި ޝައްކުވާ) ބަލިވާ މީހުން.❁ غَرَّ هَـٰٓؤُلَآءِ دِينُهُمْ = މިމީހުން = يعني: މި مؤمن ން - އެމީހުންގެ دين ޣުރޫރުކޮށްފިއެވެ.❁ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ = އެބަހީ الله އަށް وكيل ކޮށް (އެއްބާރުލައި) (އެމީހެއްގެ ކަންތައް ހަވާލުކުރާމީހާ)❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ.❁ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٩﴾ = عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَلَوْ تَرَىٰٓ = އެބަހީ ކަލޭގެފާނު ދެކިވޮޑިގެންނެވިނަމަ.❁ إِذْ يَتَوَفَّى ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ = މަލާއިކަތުން ކާފިރުން ވަފާތުކުރާ ހިނދު.❁ يَضْرِبُونَ = އެބަހީ އެމީހުންގެ މޫނުތަކަށް ތަޅަމުން.❁ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَـٰرَهُمْ = އެމީހުންގެ މޫނުތަކާއި ފުރަގަސްތަކަށް. (އެބަހީ ވިދާޅުވާނެއެވެ.)❁ وَذُوقُوا۟ = އެބަހީ ކަލޭމެން ރަހަބަލައިލާށެވެ.! عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿٥٠﴾ = އަލިފާނުގެ عذاب ގެ (އެއީ އެބަހީ قيامة ދުވަހުން އަންނާނެ ނަރަކައިގެ عذاب އެވެ.) ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٨) އަދި شيطان އެމީހުންނަށް އެބަހީ: مشرك ންނަށް – އެމީހުންގެ ނުބައި عمل ތައް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނުމުން ދޭތެ އެމީހުންނަށް ބުނެއެވެ. މިއަދު މީސްތަކުންކުރެ އެކަކުވެސް ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ގަދަވާނެއެވެ. އަހުރެން މިހިރީ ކަލޭމެންގެ އަވަށްޓެރި އެހީތެރިއަކަށެވެ. ދެންފަހެ ދެ لشكر ތަށް ދުށުމުން އެބަހީ: مؤمن ންގެ لشكر އާއި مشرك ންގެ لشكر ދުށުމުން ފަހަތަށް ފަހަތަށް ދުވެގޮސްފިއެވެ. އަދި ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން މިވަނީ ކަލޭމެންގެ ބައިން ބަރީއަވެގެންނެވެ. ކަލޭމެންނަށް ނުފެންނަތަކެތި އަހުރެންނަށް ފެނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން الله އަށް ބިރުވެތިވަމެވެ. އަދި الله އީ عقوبة ދެއްވުން ގަދަފަދަވަންތަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. شيطان ފަހަތަށް ފަހަތަށް ދުވެގެންދިޔައީ مؤمن ންގެ لشكر ގައިވާ މަލާއިކަތުންތަށް ފެނިގެންނެވެ.

- ދަންނައެވެ! بَدْرُ ހަނގުރާމަ ހިނގިދުވަހު އެ ميدان އަށް شيطان ދިޔައީ مكّة ގެ ކާފިރު لشكر އަށް އެހީވެދިނުމަށް ދެއްކައިގެން بَنِي مُدْلَجُ ޤަބީލާގެ سُرَاقَةُ بنُ مَالِك بنُ جَعْشَم ގެ ސިފައިގައި ސިފަވެލައިގެން އައީއެވެ. ދެންފަހެ އެސޮރު قريش ންގެ ކާފިރު لشكر އަށް يقين ކޮށްދިނީ ބުނެދީ، މިއަދު ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އެކަކުވެސް ގަދަވެވޭނެކަމެއް ނުވާނެއެވެ. އަހުރެން ހަމަ ކަލޭމެންގެ جارُ އަކަށެވެ. އެހީތެރިއަކަށެވެ. މިގޮތުން ބަދަރު ސަފުތަކުގައި ހުއްޓައި އުޅުނިރު مؤمن ންގެ لشكر ށް ملائكة ބާވައިލެއްވުމުން އަދި جبريل ވަޑައިގެން ކަމަށް ހިފައިގަތުމުން އޭނާ ފަހަތަށް ފަހަތަށް ދުވެ مشرك ންގެ ބަލަމުންދާ ކަމުގައި ބުނެއެވެ. ބަލާ سُرَاقَة އެވެ. ކަލޭ މިތަނުގައި އަހުރެމެންނާ އެކުގައި އުޅެމުންދާއިރު ކޮންތާކަށް ދާން ބޭނުންވީ؟ އޭނާ އެބަހީ ބުނެއެވެ. އަހުރެން މިވަނީ ކަލޭމެންގެ ބައިން ބަރީއަވެގެންނެވެ. ކަލޭމެންނަށް ނުފެންނަތަކެތި އަހުރެންނަށް ފެނެއެވެ. އަދި އަހުރެން الله އަށް ބިރުވެތިވަމެވެ. الله އީ ގަދަފަދަ عقوبة ދެއްވުމުގެ ކަލާނގެއެވެ.

= تفسيرالطبرى އިން =

(٤٩) އަދި منافق ންނާއި އަދި އެ އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި (إيمان ކާމިލުނުވާ ބައެއްގެ) ބުނެދޭހިނދު ބުނެއެވެ. ދީނުގެ (ހަމަ ޖެހިފައިވާ ބައި އެމީހުން ބުނެއެވެ.) މިމީހުން يعنى (محمّد ގެ ފަރާތުން ފުރައްސާރަކުރި تبع ވެއްޖެމީހުން) އެމީހުންގެ دين އެމީހުން ގޯސްކޮށްލައިފިއެވެ. (އޭގެ مناسبة ގައި الله އެންގެވިއެވެ.) އެމީހަކު الله އަށް وكيل ކޮށް އިތުބާރުކުރާނަމަ (ދަންނައެވެ! އެމީހަކަށް އެކަލާނގެ ފުދޭނެއެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިމީހުންނަކީ بَدْر ހަނގުރާމައަށް ނުކުތުމަށް ދަތިވި މީހުންނެވެ. ހަމަގޮތުގައި ހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރިނުވެއެވެ. ކާފިރުންގެ ނިސްބަތުގައި مؤمن ންގެ لشكر ގެ މީހުން މަދުކަމުން އެމީހުން ބުނީ މި مؤمن ން މިހާ މަދު مشرك ންނާއި ހަނގުރާމަކުރަން އެރީއީ އެމީހުންގެ دين ގެ ސަބަބުން ހެއްލިގެންނެވެ. އެމީހުން އެހެންބުނީ مؤمن ން ދުރަށް ވާން ގޮތަކަށް ހިތާމަވެގެންނެވެ. والله أعلم)

(٥٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކާފިރުންގެ މީހުންގެ ފުރާނަތައް ملائكة ބާރުވެގެން ހިފާއިރު ކަލޭގެފާނަށް ދެކިވަޑައިގެންފިނަމައެވެ. އަދި އެބަޔަކީ އެ مشرك ންގެ މޫނުތަކާއި އެމީހުންގެ ފުރަގަސްތަކުގައި ތަޅަމުން ވިދާޅުވެއެވެ. ކަލޭމެން އަނދައިގެ عذاب ގެ ރަހަ ބަލައިލާށެވެ. (އެއީ قيامة ދުވަހުން ފެށިގެން عذاب އެމެހާކުރަނީ ވެސްމެއެވެ.)

ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٥١﴾ كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِىٌّ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٥٢﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا۟ مَا بِأَنفُسِهِمْ ۙ وَأَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٣﴾ كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ ۙ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ فَأَهْلَكْنَٰهُم بِذُنُوبِهِمْ وَأَغْرَقْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ ۚ وَكُلٌّ كَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ﴿٥٤﴾ إِنَّ شَرَّ ٱلدَّوَآبِّ عِندَ ٱللَّهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٥﴾ ٱلَّذِينَ عَٰهَدتَّ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِى كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴿٥٦﴾

ލަފްޒީމާނަ

ذَٰلِكَ = އެހެންނެވީ. ❁ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަތްތަކުން އިސްކުރި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. ❁
وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه. ❁ لَيْسَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٥١﴾ = އަޅުތަކުންނަށް އަނިޔާކުރައްވާ
ކަލާނގެއަކުގައި ވޮޑިގެން ނުވެއެވެ. ❁ كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ = فرعون ގެ آل ންގެ ޢާދަ ފަދައެވެ. ❁ وَٱلَّذِينَ مِن
قَبْلِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންނާއި. ❁ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = އެމީހުން اللّه ގެ އާޔަތްތަކަށް
ކާފިރުވިއެވެ. ❁ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ = ފަހެ اللّه އެމީހުން ހިފެހެއްޓެވިއެވެ. بِذُنُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން ۗ ❁
إِنَّ ٱللَّهَ قَوِىٌّ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٥٢﴾ = عقوبة ދެއްވުން
ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ذَٰلِكَ = އެކަން އެވީ. ❁ بِأَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى. ❁ لَمْ يَكُ
مُغَيِّرًا نِّعْمَةً = نعمة އެއް ބަދަލުކުރައްވާފައި ކަލާނގެ ނުވެއެވެ. ❁ أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ = އެއްވެސް قوم އެއްގެ
މައްޗަށް ދެ نعمة އެއްދެއްވި. ❁ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا۟ = އެބަޔަކު ބަދަލުކުރާހާހިނދަކުނޫނީ. ❁ مَا بِأَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ
نفس ތަކުގައިވާ އެއްޗެއް. ❁ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ވީ. ❁ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٣﴾ =
އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ = فرعون ގެ آلُ ންގެ
ޢާދަފަދައެވެ. ❁ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންނާއި. ❁ كَذَّبُوا۟ = އެމީހުން ދޮގުކުރިއެވެ.
❁ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތައް. ❁ فَأَهْلَكْنَٰهُم = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން
ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ❁ بِذُنُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން. ❁ وَأَغْرَقْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ ۚ = އަދި
ތިމަންރަސްކަލާނގެ فرعون ގެ آل ން (ކަނޑުގައި) غرق ކުރެއްވީމެވެ. وَكُلٌّ = އަދި އެންމެން. ❁ كَانُوا۟
ظَٰلِمِينَ ﴿٥٤﴾ = ވީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ. إِنَّ شَرَّ ٱلدَّوَآبِّ = ހަމަކަށަވަރުން އެންމެނުބައި دابّة އަކީ
(ދިރުންތެރިއެއް)❁ عِندَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ގައި. ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވި މީހުންނެވެ. ❁ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ
﴿٥٥﴾ = ފަހެ އެމީހުން އީމާން ނުވެއެވެ. ٱلَّذِينَ = އެމީހުން. ❁ عَٰهَدتَّ مِنْهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ
عَهْد ކަށަވަރުކުރެއްވި. ❁ ثُمَّ يَنقُضُونَ عَهْدَهُمْ = ދެން އެމީހުން އެމީހުންގެ عَهْد އުވާލަނީއެވެ. ❁ فِى كُلِّ
مَرَّةٍ = ކޮންމެ ފަހަރަކުވެސް. وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴿٥٦﴾ = އަދި އެމީހުން ބިރުވެތި ނުވެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥١) މި عذاب ކަލޭމެންނަށް ދެއްވީ ކަލޭމެން އަތްތަކުން އިސްކޮށްފައިވާ ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އަޅުތަކުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެންނެވާ ކަލާނގެއެއް ނޫނެވެ.

(٥٢) فرعون އާއި އަދި އޭގެ ކުރީގެ މީހުންގެ އާދަފަދައިންނެވެ. (އެބަހީ: بَدْر ހަނގުރާމައިގައި މަރުވެދިޔަ ކާފިރުންނަށްވެސް އެދިމާވީ فرعون އާއި ދެންވެސް އެބާވަތުގެ ނުބައި ނުލަފާ މީހުންނަށް ދިމާވިފަދައިންނެވެ.) އެމީހުންވެސް الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވީއެވެ. ދެން الله تعالى އެމީހުން ހިއްޕަވައި ހަލާކުކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގަދަފަދަވަންތަ އަދި عقوبة ދެއްވުން ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٥٣) އެގޮތުންނެވެ، (އެބަހީ: بدر ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު ކާފިރުންނަށް އެފަދަ عذاب އެއް ދެއްވައި ހަލާކުކުރެއްވީ އެމީހުންގެ ނުބައިއަމަލުތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެއްވެސް ބައެއްގެ މައްޗަށް الله تعالى ދެއްވާފައިވާ نعمة ، އެބައެއްގެ نفس ގައިވާ ކަންތައް އެބަޔަކު އަމިއްލައަށް ބަދަލުކޮށްފިނަމަ تغيّر ކޮށްވަޑައިގަންނަވަނީ الله تعالى އެބަޔަކަށް އެދެއްވި نعمة ބަދަލު ނުކުރައްވައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނާށެވެ! قريش ންގެ މައްޗަށް الله ދެއްވި نعمة އަކީ الله تعالى އެކަލާނގެ މާތް رسول އާ އެމީހުންގެތެރެއިން ފޮނުއްވެވުމެވެ. ދެންވެސް އެމީހުން އަމިއްލައަށް އެ نعمة ބަދަލުކުރިއެވެ. އެމާތް رسول އާއަށް إيمان ނުވެ، އަދި އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކޮށް، އެރަށުން ނެރެ އަދި އެކަލޭގެފާނާ ހަނގުރާމަކުރުމެވެ. ދެންވެސް الله تعالى ދެއްވި އެފަދަ نعمة ބަދަލުކުރައްވައި އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވީއެވެ. އެއީ އިސްވެރިޔަށް އެފަދަމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ގެންދެވިގޮތެވެ. (سُنَّةُ اللَّه وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلاً)

(٥٤) فرعون އާއި އޭނާގެ آلُ ނާއި އަދި އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުން ފަދައެވެ. (އެބަހީ: مكّة ގެ قريش ންގެ مشرك ންވެސް فرعون ގެ آلُ ނާއި އަދި އެމީހުންގެ ކުރިން ވީފަހަރު ޤައުމުތަކުގެ ކާފިރުންނާ ހަމައެއްގޮތެވެ.) އެމީހުންގެ رَبّ ގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުކުރިއެވެ. (މިމީހުންވެސް މިމީހުންގެ رَبّ ގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުކުރަނީއެވެ.) ދެންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން އެމީހުން ހިއްޕަވާ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. (މިމީހުންވެސް ހިއްޕަވައިފިއްޔާ އެއްގޮތަކަށް ވާނީ އެއީއެވެ.) އަދި فرعون އާއި އޭނާގެ މީހުން ކަނޑުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ غرق ކުރެއްވީމެވެ. އެއުރެންހުރީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ.

(٥٥) الله ގެ حضرة ގައި އެންމެނުބައި دابّة އަކީ ދިރޭ އެއްޗަކީ ކާފިރުންނެވެ. ފަހެ އެމީހުން إيمان ނުވެއެވެ. (الله ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ގަބޫލުކުރުމަށް ބޭނުމެއް ނުކުރެއެވެ.)

(٥٦) އެމީހުންނަކީ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ عهد ކޮށް އޭގެފަހުން ފުޅިކުރި މީހުންނެވެ. (އެއީ ދެފަރާތުމެދުގައި صُلْحَ ވެރިކަން ބާއްވައި އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ހަނގުރާމަކަމާ ނުކުތުމުގައި ހަނގުރާމަކުރާ ބަޔަކާ އެހީނުވުމަށް ދެފަރާތުން އެބާވަތުގެ ކަންކަމުގައެވެ. އެއީ بَنِى قُرَيْظَةَ އާއި އެފަދަ މީހުންނެވެ.) ދެން އެމީހުން عهد ކުރި ކޮންމެފަހަރަކު عهد އުވާލައެވެ. އަދި އެމީހުން (الله އަށް) ބިރުނުގަންނައެވެ. / ނުވަތަ އެ عهد އަށް ރައްކާތެރި ނުވެއެވެ.

فَإِمَّا تَثْقَفَنَّهُمْ فِي ٱلْحَرْبِ فَشَرِّدْ بِهِم مَّنْ خَلْفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿٥٧﴾ وَإِمَّا تَخَافَنَّ مِن قَوْمٍ خِيَانَةً فَٱنۢبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَىٰ سَوَآءٍ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْخَآئِنِينَ ﴿٥٨﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ سَبَقُوٓا۟ ۚ إِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ ﴿٥٩﴾ وَأَعِدُّوا۟ لَهُم مَّا ٱسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ وَمِن رِّبَاطِ ٱلْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِۦ عَدُوَّ ٱللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَءَاخَرِينَ مِن دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ ٱللَّهُ يَعْلَمُهُمْ ۚ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِن شَىْءٍ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٦٠﴾ ۞ وَإِن جَنَحُوا۟ لِلسَّلْمِ فَٱجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٦١﴾

މުފްރަދާތު

فَإِمَّا تَثْقَفَنَّهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއި ބައްދަލުވެ އެބަހީ: عَهْدُ އުވައިލި މީހުންނާއި ބައްދަލުވެ، އަދި ކުރެވިއްޖެއްޔާ. އެމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެވަޑައިގެންފިއްޔާ ❁ فِي ٱلْحَرْبِ = ހަނގުރާމައިގައި. ❁ فَشَرِّدْ بِهِم = ފަހެ އެމީހުންގެ ސަބަބުން އެބަހީ: އެމީހުންނަށް ދެއްވާ އަދަބުގެ ސަބަބުން ވަކިވަކިކުރައްވާ ފަރާތްކުރައްވާށެވެ. ❁ مَّنْ خَلْفَهُمْ = އެމީހުންގެ ފަހަތުގައިވާމީހުން. ❁ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿٥٧﴾ = އެމީހުން އެއްޗެއް ވިސްނާ وعظ އާއި نصيحة ލިބިގަތުމަށް. وَإِمَّا تَخَافَنَّ = އަދި ކަލޭގެފާނު ބިރުގަންނަވާ ހިނދެއްގައިވާނަމަ. ❁ مِن قَوْمٍ خِيَانَةً = ބައެއްމީހުންގެ ފަރާތުން خيانة އަރައިފިނަމަ، (عَهْدُ އުވާލުމުގެ) ❁ فَٱنۢبِذْ إِلَيْهِمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އެއްލާލާށެވެ! (ކަލޭގެފާނުގެ އާއި عهد އުވާލިކަން އަންގަވާށެވެ.) ❁ عَلَىٰ سَوَآءٍ = ހަމަހަމައަށް. (ދެފަރާތް ހަމަހަމައަށް عهد އުވާލިކަން ދެނެގަތުމަށް.) ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى. ❁ لَا يُحِبُّ ٱلْخَآئِنِينَ ﴿٥٨﴾ = خيانة ތެރިންނަށް ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ. ❁ وَلَا يَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވި މީހުން ހިތައް ނުލާހުށިކަމެވެ./ سَبَقُوٓا۟ = އެމީހުން (އަތުނުވެ) ކުރިއަރައި ދުވެފިއެވެކަމަށް ❁ إِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ ﴿٥٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ މާތް ﷲ ކަލާނގެ ނުކުޅެދިގެން ނުވާނެއެވެ. ❁ وَأَعِدُّوا۟ لَهُم = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކުރާށެވެ! ❁ مَّا ٱسْتَطَعْتُم = ކަލޭމެންނަށް ކުޅެދެންވީހާ އެއްޗެއް. ކުޅެދެން ވަރަކަށް. ❁ مِّن قُوَّةٍ = ބާރުގެ ތެރެއިން. ❁ وَمِن رِّبَاطِ ٱلْخَيْلِ = (ހަނގުރާމައިގެ) އަސްތައް ބަނދެގެންނުވާ. މަގުފިރިން ގޮސްގެން. ❁ تُرْهِبُونَ بِهِۦ = އޭގެން ކަލޭމެން ބިރުގަންނަވަމުން / ބިރުދައްކަމުން. ❁ عَدُوَّ ٱللَّهِ = اللّه ގެ عَدُوُّ ން. ❁ وَعَدُوَّكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ عداوة ތެރިންނާއި. ❁ وَءَاخَرِينَ مِن دُونِهِمْ = އަދި އެމީހުން ފިޔަވައި އެހެން ބަޔަކާއި. ❁ لَا تَعْلَمُونَهُمُ = ކަލޭމެންނަކަށް އެމީހުން ނޭނގޭއެވެ. ❁ ٱللَّهُ يَعْلَمُهُمْ = اللّه އެބަހަކަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. وَمَا تُنفِقُوا۟ مِن شَىْءٍ = އަދި ތަކެތީގެ ތެރެއިން ކަލޭމެން ހޭދަކުރާ ކޮންމެ އެއްޗެއް. ❁ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ މަގުގައި. ❁ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ = (އެއްޗެއް ކަމުގައި) ކަލޭމެންނަށް ހަމަހަމައަށް ފުރިހަމަކުރެވޭނެއެވެ. ❁ وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٦٠﴾ = އަދި ކަލޭމެންނަށް އަނިޔާ ނުކުރެވޭނެއެވެ. ❁ ۞ وَإِن جَنَحُوا۟ لِلسَّلْمِ = އަދި އެމީހުން ހަނގުރާމަ ނުކޮށް صُلْح ގެ

ފަރާތަށް ލެނބި ބުރަވަންޏާ / އެކަމަށް އެދުންވެއްޖެ. ❁ فَٱجۡنَحۡ لَهَا = ކަލޭގެފާނުވެސް އެއަށް ލެނބިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ❁ وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱللَّهِ = އަދި الله އަށް وكيل ކުރައްވާށެވެ. (الله އަށް އިތުބާރު ކުރައްވައި އެފަރާތަށް حوال ކުރައްވާށެވެ.) ❁ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެވެ. ❁ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ (٦١) = އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥٧) ފަހެ ކަލޭގެފާނަށް ހަނގުރާމައިގައި އެމީހުންނާއި ބައްދަލުވެއްޖެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކުރިހޯދަވައިފިއްޔާ އެމީހުންގެ ފަހަތުގައިވާ އެހެންމީހުންގެ މެދުން މިމީހުންގެ ސަބަބުން ބައިބައިކޮށް ވަކިވަކިވެގެންދާގޮތުގެ އަދަބެއްދީ عقوبة ދެއްވާށެވެ. އެއީ އެހެންމީހުންގެ ކަމުގެ ދެން ކުރަން ނުކުޅެދޭވަރަށްކޮށްލުމަށްޓަކައެވެ. އެމީހުންނަށް عبرة އަކަށްވެ نصيحة ލިބިގަންނާތޯއެވެ.

(٥٨) އަދި ބައެއްމީހުންގެ ފަރާތުން خيانة އެއްވުމުގެ ބިރުވެރިކަމެއް ކަލޭގެފާނަށް ވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ: عهد އުވާލުންފަދަ خيانة އެއްގެ ބިރުވެރިކަންވެއްޖެއްޔާ) ކަލޭގެފާނުވެސް އެމީހުންނަށް ހަމައެއްގޮތަށް އެކަން އެއްލައި ދޫކޮށްލާ ހަމަހަމަކުރައްވާށެވެ. (އެބަހީ: ކަލޭގެފާނުވެސް عهد އުވާލައި ހަނގުރާމައަށް ހުށަހެޅުމާމެދު އަންގާށެވެ. މިނުން ނޭނގިން މިނގަތުމަށެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން خيانة ތެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

(٥٩) ކާފިރުންގެމީހުން (އަމިއްލަ) ދުވެކުރިއަރާ ދެވުނުކަމަށް އެމީހުން ހިތުނުކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުކުޅެދިއްދައެއް ނުލެވޭނެއެވެ.

(٦٠) އަދި އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް ތާއަތުވާ ހަތިޔާރުގެ ތަކެތިންނާއި އަދި (ހަނގުރާމަގައި އަސްބަހުގެއަސްތަކާއި މިހިރާ ގޮތަކުން ކުޅަދާނަވާ ވަރަކަށް ކަލޭމެން (مؤمن ން) ތައްޔާރުކުރާށެވެ! އެކަމުގެ ސަބަބުން الله ގެ عدوّ ންނާއި ކަލޭމެންގެ عدوّ ން ބިރުގެންނެވުމަށެވެ. އަދި މިމީހުން ފިޔަވައި އެހެންބަޔަކުވެސް ބިރުގެންނެވުމަށެވެ. އެބައިމީހުން ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. އެބައިމީހުން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި الله ގެ މަގުގައި ކަލޭމެން އެއްޗަކުން ކޮންމެއެއްޗެއް ހަރަދުކުރި ފުރިހަމަ ޖަޒާއެއް ދެއްވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް އަނިޔާއެއްވެސް ނުކުރެވޭނެއެވެ. (މިއާއެކުގައި މިނަންގަނޑުވިގެންވާ މީސްތަކުންނަކީ ނޭނގޭ. އަދި الله އެބައިމީހުން ދެނެވޮޑިގެންވާ ބަޔަކީ ކޮންބައެއްކަމާމެދު ބަސްތަފާތުވެސް ހުރެއެވެ. އެއީ بَنُوْ قُرَيْظَة ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. އެއީ فارس ކަމަށްވެސް މީހުންކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. އަދި އެއީ منافق ންކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. އަދި އެއީ جنّ ންކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. والله أعلم)

(٦١) އަދި އެމީހުން އެބަހީ އެކާފިރުން ހަނގުރާމަދޫކޮށް صُلْحَ ވުމަށް ލެނބި އެކަމަށް އެދުނަމަ ކަލޭގެފާނުވެސް އެމީހުންނާއި صُلْحَ ވުމަށް ލެނބި (صُلح ވުމުގެ قواعد ގެމަތިން) صلح ވާށެވެ. އަދި الله އަށް وكيل ކޮށް އެކަލާނގެއަށް އިތުބާރުކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَإِن يُرِيدُوٓا۟ أَن يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ ٱللَّهُ ۚ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَيَّدَكَ بِنَصْرِهِۦ وَبِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾ وَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ ۚ لَوْ أَنفَقْتَ مَا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا مَّآ أَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ حَسْبُكَ ٱللَّهُ وَمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ حَرِّضِ ٱلْمُؤْمِنِينَ عَلَى ٱلْقِتَالِ ۚ إِن يَكُن مِّنكُمْ عِشْرُونَ صَٰبِرُونَ يَغْلِبُوا۟ مِا۟ئَتَيْنِ ۚ وَإِن يَكُن مِّنكُم مِّا۟ئَةٌ يَغْلِبُوٓا۟ أَلْفًا مِّنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾ ٱلْـَٰٔنَ خَفَّفَ ٱللَّهُ عَنكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا ۚ فَإِن يَكُن مِّنكُم مِّا۟ئَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا۟ مِا۟ئَتَيْنِ ۚ وَإِن يَكُن مِّنكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوٓا۟ أَلْفَيْنِ بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٦٦﴾

މުފުރަދާތު

وَإِن يُرِيدُوٓا۟ = އަދި އެދިހުން އެދެންސާ / قصد ކުރައްސާ. ۞ أَن يَخْدَعُوكَ = އެދިހުން ކަލޭގެފާނަށް މަކަރުހަދާ
ހެދުމަށް. ۞ فَإِنَّ حَسْبَكَ ٱللَّهُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް ފުދިވަޑައިގަންނަވާނީ الله އެވެ.۞ هُوَ
ٱلَّذِىٓ أَيَّدَكَ = ކަލޭގެފާނަށް ގާތްކަންދެއްވާ ބާރުދެއްވި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ۞ بِنَصْرِهِۦ = އެކަލާނގެ نصر
ދެއްވުމުން.۞ وَبِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾ = އަދި مؤمن ންގެ ފަރާތުންނެވެ. (أَنصَارِىّ ބޭކަލުންގެ ފަރާތުންނެވެ.)۞
وَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެބައިމީހުންގެ ހިތް އެއްބައިވަންތަ އެކުވެރިކަމުގައި.
(އެބަޔަކީ މީހުންނަށް أَنصَارِىّ ބޭކަލުންގެ أوس ވަންސަގާއި خَزْرَجُ ވަންސަކަށް ގޮސްވެއެވެ.)۞ لَوْ أَنفَقْتَ = ކަލޭގެފާނު
(އެމީހުން އެކުވެރިކަމުގައި) ކުރުމަށްޓަކައި ހޭދަކުރެއްވިޔަސް.۞ مَا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا = ބިންމަތީގައިވާ ހުރިހާ ތަކެތި.
مَّآ أَلَّفْتَ = ކަލޭގެފާނު އެކުވެރި ނުކުރެއްވީހެވެ. (އެކުވެރި ނުކުރެއްވެން ނުކުރެވުނީހެވެ.)۞ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ
ހިތްތަކުގެ ދެމެދު ۞ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް الله އެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި އެކުވެރި
ކުރެއްވިއެވެ. ۞ إِنَّهُۥ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞
يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ = އޭ نبىّ އާއެވެ! ۞ حَسْبُكَ ٱللَّهُ = الله ކަލޭގެފާނަށް ފުދެއެވެ. / الله ކަލޭގެފާނަށް ފުދިވަޑައި
ގަންނަވައެވެ. ۞ وَمَنِ ٱتَّبَعَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް تبع ވެތަބާވި ۞ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٤﴾ = مؤمن
ންގެތެރެއިން.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ = އޭ ނަބިއްޔާއެވެ! حَرِّضِ ٱلْمُؤْمِنِينَ = ކަލޭގެފާނު مؤمنُ ންނަށް
ހިތްވަރުދެއްވާށެވެ!۞ عَلَى ٱلْقِتَالِ = ހަނގުރާމަކުރުމުގެ މައްޗަށް.۞ إِن يَكُن مِّنكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރޭގައި ވާނަމަ.
(ކަލޭމެންގެތެރޭގައި ވާނަމަ.)۞ عِشْرُونَ صَٰبِرُونَ = ކެތްތެރިންގެ ވިހިމީހުން.۞ يَغْلِبُوا۟ مِا۟ئَتَيْنِ =
ދުއިސަތޭކަ މީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވާނެއެވެ..۞ وَإِن يَكُن مِّنكُم = އަދި ކަލޭމެންގެތެރޭގައި ވާނަމަ.۞ مِّا۟ئَةٌ =
(ކެތްތެރި) ސަތޭކަމީހުން.۞ يَغْلِبُوٓا۟ أَلْفًا = އެއްހާސް މީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވާނެއެވެ. ۞ مِّنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ =
ކާފިރުވީ މީހުންގެތެރެއިން.۞ بِأَنَّهُمْ = އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ. قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾ = ނުވިސްނާ

ބަޔާނެވެ. ❁ ٱلْـَٔـٰنَ = މިހާރު.❁ خَفَّفَ ٱللَّهُ عَنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކިބައިން الله ލުއިކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. ❁ وَعَلِمَ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންނެވިއެވެ.❁ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި ބަލިކަށި ނިކަމެތިކަން ވާކަން. ❁ فَإِن يَكُن مِّنكُم ފަހެ ކަލޭމެންގެތެރޭގައިވަންޏާ.❁ مِّاْئَةٌ صَابِرَةٌ = ކެތްތެރި ސަތޭކަމީހުން.❁ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ = ދުއިސައްތަމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވާނެއެވެ.❁ وَإِن يَكُن مِّنكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެތެރޭގައި ވަންޏާ. أَلْفٌ (ކެތްތެރި) އެއްހާސް މީހުން.❁ يَغْلِبُوٓا أَلْفَيْنِ = ދެހާސްމީހުންގެމައްޗަށް ގަދަވާނެއެވެ. بِإِذْنِ ٱللَّهِ الله ގެ އިޛުނަތުގެން. وَٱللَّهُ مَعَ ٱلصَّـٰبِرِينَ (٦٦) = އަދި الله ވޮޑިގެންވަނީ ކެތްތެރިންނާ އެކުގައެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦٢) އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް މަކަރުހަދާ ޚިޔާނާތް قصد ކުރަންޏާވެސް الله تعالى ކަލޭގެފާނަށް ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ނުވަތަ އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ފުއްދަވައިދެއްވާނެއެވެ. އެކަލާނގެ نصر ން نصر ދެއްވައިގެންނާ އަދި مؤمن ންގެ ފަރާތުން (أنصاريّ ބޭކަލުންގެ ފަރާތުން) ކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވައި ކަލޭގެފާނުގެ ކަށްމަށް ގަދަކޮށްދެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

(٦٣) އަދި އެކަލާނގެ އެބައިމީހުންގެ (އެބަހީ: أنصاريّ ބޭކަލުންނަކީ أَوْسُ ވަންހަރާއި خَزْرَجُ ވަންހަރާއި ދެބައިމީހުންގެ) ހިތްތައް އެކުވެރިކުރައްވައި އެއްކުރެއްވިއެވެ. ބިންމަތީގައިވާ ތަކެތި ހުރިހާއެއްޗެއް ކަލޭގެފާނު އެމީހުން އެކުވެރިކުރައްވަން މަސައްކަތް ކުރެއްވިނަމަވެސް) ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން އެކުވެރި ނުކުރެއްވޭނެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް الله އެމީހުންގެ ދެމެދު އެކުވެރިކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٤) އޭ نبيّ އެވެ! ކަލޭގެފާނަށާއި مؤمن ންގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް تبع ވެގެންވާ މީހުންނަށް الله ފުދެއެވެ. (އެބަހީ: މުސްލިމުންގެ ނުބައިކަމުން دفاع ކޮށްދެއްވުމަށް الله ފުދެއެވެ.)

(٦٥) އޭ نبيّ އެވެ! ހަނގުރާމަ ކުރުމުގެ މައްޗަށް مؤمن ންނަށް ކަލޭގެފާނު ހިތްވަރުދެއްވާ އިރުޝާދުކުރައްވާށެވެ. ކަލޭމެންގެ (مؤمن ންގެ) ތެރޭގައި ކެތްތެރި ވިހިމީހުން ތިބިއްޔާ (ކާފަރުންގެ) ދުއިސައްތަ މީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެތެރޭގައި (ކެތްތެރި) ސަތޭކަމީހުން ތިބިއްޔާ ކާފަރުންގެ އެއްހާސް މީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވާނެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ނުވިސްނޭ ބައެކެވެ. (މިއީ އިސްލާމްދީން ފެށިގަތުމާ ކުރީކާލުގެ قواعد އެވެ.)

(٦٦) މިހާރު الله تعالى ކަލޭމެންނަށް ލުއިކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެތެރޭގައި ضَعِيفُ ކަން އެބަހީ ބަލިކަށިކަން ހުރިކަން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ފަހެ އެހެންވީ، ކަލޭމެންގެތެރޭގައި ކެތްތެރި ސަތޭކަމީހުން ވަންޏާ (ކާފަރުންގެ) ދުއިސައްތަމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެތެރޭގައި އެއްހާސްމީހުން ވަންޏާ އެމީހުންގެ ދެހާސްމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވާނެއެވެ. އެއީ الله ގެ އިޛުނަތުގެންނެވެ. އަދި الله ވޮޑިގެންވަނީ ކެތްތެރިންނާއި އެކުގައެވެ. މިއީ މިހާރުގެ قواعد އެވެ.

مَا كَانَ لِنَبِىٍّ أَن يَكُونَ لَهُۥٓ أَسْرَىٰ حَتَّىٰ يُثْخِنَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ تُرِيدُونَ عَرَضَ ٱلدُّنْيَا وَٱللَّهُ يُرِيدُ ٱلْءَاخِرَةَ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٧﴾ لَّوْلَا كِتَٰبٌ مِّنَ ٱللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَآ أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٦٨﴾ فَكُلُوا۟ مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَٰلًا طَيِّبًا ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ قُل لِّمَن فِىٓ أَيْدِيكُم مِّنَ ٱلْأَسْرَىٰٓ إِن يَعْلَمِ ٱللَّهُ فِى قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِّمَّآ أُخِذَ مِنكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧٠﴾ وَإِن يُرِيدُوا۟ خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا۟ ٱللَّهَ مِن قَبْلُ فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾

މުފުރަދާ

مَا كَانَ لِنَبِىٍّ = އެއްވެސް ނަބިއްޔަކަށް ޢާދަކަމެއް ނޫނެވެ. / ހުއްދަކަމެއް ނޫނެވެ. ❁ أَن يَكُونَ لَهُۥٓ أَسْرَىٰ = އޭނާއަށް أَسِيْرُ ން ތިބުމަކީ: (ހަނގުރާމައިގައި ހައްޔަރުވި މީހުންތަކެއްވުން.) ❁ حَتَّىٰ يُثْخِنَ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ގިނަގޮތަށް (ހިތްހުރި ކާފަރުން) قتل ކޮށް ނިމުމަށް އަރާރުއްޖެހުމާހަމައަށް ޖެހުނުހާއިރަށް. ❁ تُرِيدُونَ = ކަލޭމެން އެދެނީއެވެ. ❁ عَرَضَ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ ސާމާނު، ދުނިޔޭގެމުދާ. ❁ وَٱللَّهُ يُرِيدُ ٱلْءَاخِرَةَ = އަދި اللّٰه އެދިވޮޑިގަންނަވަނީ آخرة އެވެ. ❁ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٧﴾ = އަދި اللّٰه އީ ގަދަފަދަވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ لَّوْلَا كِتَٰبٌ مِّنَ ٱللَّهِ = އަދި اللّٰه ގެ حضرة ން ލިޔުމެއް ނުވާނަމަ. سَبَقَ = އިސްވެގެންވާ. لَمَسَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް ޖެހިއްޖެއެވެ. ބިރުޖެހިއްޖެއެވެ. ❁ فِيمَآ أَخَذْتُمْ = ކަލޭމެން ހިފިކަމުގެ ސަބަބުން. ❁ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٦٨﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއް. ❁ فَكُلُوا۟ مِمَّا غَنِمْتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން غنيمة ގޮތުގައި ލިބުނު ކަލޭމެން ކާށެވެ! (ބޭނުންކުރާށެވެ!) ❁ حَلَٰلًا طَيِّبًا = حلال އަދި ރަނގަޅުގޮތުގައިކަމުގައިވާ حال. ❁ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ. ❁ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٩﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ. ❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ = އޭ ނަބިއްޔާއެވެ! ❁ قُل لِّمَن فِىٓ أَيْدِيكُم = ކަލޭމެންގެ އަތްދަށުގައިވާ މީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ مِّنَ ٱلْأَسْرَىٰٓ = ހައްޔަރު މީހުންކުރެ. ❁ إِن يَعْلَمِ ٱللَّهُ = اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންފިނަމަ. (އެކަލާނގެ ޢިލްމުގައި ދެނެވޮޑިގެންވާފަދައިން.) ❁ فِى قُلُوبِكُمْ خَيْرًا = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައި އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއްވާކަމުގައި. (إيمان ކަމާއި إسلام ކަމުގެ ކަމެއް ފަދަކަން.) ❁ يُؤْتِكُمْ خَيْرًا = އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ހެޔޮކަންތައްދެއްވާނެއެވެ. ❁ مِّمَّآ أُخِذَ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަތުން ހިފުނު ތަކެއްޗަށްވުރެ. ❁ وَيَغْفِرْ لَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ފުއްސަވާނެއެވެ. ❁ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧٠﴾ = އަދި اللّٰه އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއެވެ. ❁ وَإِن يُرِيدُوا۟ = އަދި އެމީހުން قصد ކުރައްނަމަ. خِيَانَتَكَ = ކަލޭގެފާނަށް خيانة ތެރިވުމަށް. ❁ فَقَدْ خَانُوا۟ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން اللّٰه އަށް خيانة ތެރިވިއެވެ. (އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް ކާފިރުވެ ކަލޭގެފާނާ ހަނގުރާމަކުރިއެވެ.) ❁ مِن قَبْلُ = ކުރިން

(ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ކުރިން.)۞ فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ ۗ = ދެން (ބަދުރު ހަނގުރާމައިގައި) އެމީހުން އަތުލައިގަތުމަށް އެކަލާނގެ ބާރުދެއްވިއެވެ.۞ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٧) ހަނގުރާމައިގައި ހިފި ހައްޔަރުވާ ކާފިރުން (فِدْيَة ދީފާ ދޫކޮށްލުމަށް) އަސީރުންގެ ގޮތުގައި ބަހައްޓާލުމަކީ އެއްވެސް ނަބިއްޔަކަށް އޮތްކަމެއްނޫނެވެ. ބިމުގައި އެކާފިރުން މަރައި ގިނަގުނަކޮށް ބާރުވެރިވަންދެނެވެ. (އެބަހީ: އެކާފިރުން މަރައި ބިމުގައި ފަސާދަފެތުރުން ހުއްޓުވުމަށް ކަށަވަރުކޮށްދެވިއްޖައުމަށް ހަނގުރާމަކޮށް އަސީރުކުރުމުގައި) ތިޔަ އެދެނީ ދުނިޔޭގެ ތަކެއްޗެވެ. އަދި اللّٰه އެދިވޮޑިގެންވަނީ آخرة އެވެ. އާޚިރަތުގެ ދަރުމަވާ ثواب އެވެ. އަދި اللّٰه އީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٨) اللّٰه ގެ حضرة ން ކުރިން އިސްވެގޮސްފައިވާ ޙުކުމެއް ނެތްނަމަ ތިޔަބޭފުޅުން ހިފިކަމުގެ ސަބަބުން ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއް އަތުވެއްޖައީސްއެވެ. (އެބަހީ: اللّٰه ގެ ކިތާބުގައި بَدْر ހަނގުރާމައިގެ أهل ވެރިންނަށް ފާފަފުއްސެވުން އިސްވެގޮސްފައިނުވާނަމަ ހައްޔަރުވި ކާފިރުން އަތުން فدية ނަގައިގެން އެމީހުން ދޫކޮށްލުމުގެ ސަބަބުން ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއް އަތުވެއްޖައީސްއެވެ.)

- މިދިޔަ އާޔަތުގައި މިވަނީ بدر ހަނގުރާމައިގައި ހައްޔަރުވި ކާފިރުންގެ އަތުން فدية ނަގައިގެން ދޫކޮށްލެވުނު މައްސަލައިގާ ބެހޭ خبر އެވެ. ކާފިރުންގެ فدية ނަގައި އެމީހުން ދޫކޮށްލެވުމަކީ اللّٰه އެދިވޮޑިގެންވި ކަމުގައި ނުވިއެވެ. މިވާހަކައިގެ تفصيل އާއި حديث ކުތުބުތަކާއި سيرة ކުތުބުތަކުގައި ތަފްސީރުގައި ބަޔާންވެގެންވެއެވެ.)

(٦٩) ދެން ތިޔަބޭފުޅުން غنيمة ކުރި މުދަލުގެތެރެއިން ރަނގަޅު حلال ޠާހިރު ތަކެތި ތިޔަބޭފުޅުން ކާށެވެ! (އެބަހީ: اللّٰه ތިޔަބޭފުޅުންނަށް حلال ކުރެއްވި ދުނިޔާވީ އެއްޗެހީގެ ބޭނުންކުރައްވާށެވެ!) އަދި ތިޔަބޭފުޅުން اللّٰه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧٠) އޭ نبى ތިޔަބޭފުޅާއެވެ! ތިޔަބޭފުޅާންގެ އަތްޕުޅުގައި ހަނގުރާމައިގެ އަސީރުންގެ ގޮތުގައި ހައްޔަރުވެފައިވާ މީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބޭފުޅުންގެ ހިތްތަކުގައި އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއްއޮތްކަމުގައިވާނަމަ (އެބަހީ: إسلام ދީނާއި إيمان ކަމުގެ އެއްވެސް ދިޔަވަރެއް ވާކަމުގައި) اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވާނަމަ (އެކަލާނގެ ހެޔޮކަމެއްވެސް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) ތިޔަބޭފުޅުންގެއަތުން فدية ގެގޮތުގައި ނަގައިފައިވާ މުދަލަށްވުރެ މާހެޔޮތަކެތި އެކަލާނގެ ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ފާފަފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި اللّٰه އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧١) އަދި އެމީހުން ތިޔަބޭފުޅާނަށް خيانة ތެރިވުމަށް قصد ކުރަނީކަމަށްވާނަމަ (އެބަހީ: إيمان ނުވެ ތިބެ إيمان ވީކަމުގައި ދައްކާލިނަމަ އެއީ عجائب ކަމެއްނޫނެވެ.) އެމީހުން އޭގެ ކުރިންވެސް اللّٰه އަށް خيانة ތެރިވިއެވެ. (އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް ކާފިރުވެ އަދި ތިޔަބޭފުޅާއާ ހަނގުރާމަ ކުރިއެވެ.) ދެންފަހެ ބަދުރު ހަނގުރާމައިގައި އެމީހުން އަތުވައިދެއްވީމެ އެކަލާނގެ ހަމަޖެއްސެވިއެވެ. اللّٰه އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَهَاجَرُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلَّذِينَ ءَاوَوا۟ وَّنَصَرُوٓا۟ أُو۟لَٰٓئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَمْ يُهَاجِرُوا۟ مَا لَكُم مِّن وَلَٰيَتِهِم مِّن شَىْءٍ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا۟ ۚ وَإِنِ ٱسْتَنصَرُوكُمْ فِى ٱلدِّينِ فَعَلَيْكُمُ ٱلنَّصْرُ إِلَّا عَلَىٰ قَوْمٍۭ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَٰقٌ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٧٢﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُن فِتْنَةٌ فِى ٱلْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ ﴿٧٣﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَهَاجَرُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلَّذِينَ ءَاوَوا۟ وَّنَصَرُوٓا۟ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ حَقًّا ۚ لَّهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٧٤﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنۢ بَعْدُ وَهَاجَرُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ مَعَكُمْ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مِنكُمْ ۚ وَأُو۟لُوا۟ ٱلْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِى كِتَٰبِ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌۢ ﴿٧٥﴾

ލުޣަތު

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވީމީހުން. (مُهاجِريّ ބޭކަލުން)❁ وَهَاجَرُوا۟ = އަދި އެމީހުން هجرة ކުރި.❁ وَجَٰهَدُوا۟ = އަދި އެމީހުން ޖިހާދުކުރި.❁ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ މުދަލާއި އަދި އެމީހުންގެ نفس ލައްވާ.❁ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެ މަގުގައި.❁ وَٱلَّذِينَ ءَاوَوا۟ = އަދި ގެދޮރު ދީ އެއްބާރުލުންދިން މީހުން. (أنصاريّ ބޭކަލުން.)❁ وَّنَصَرُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން نصر ދިނީ.❁ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން (ދަންނަވާށެވެ!)❁ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ = ބައެއް އެއްބަޔަކު އަދި އަނެއްބަޔަކުގެ ސަރަހައްދުވެރިންނެވެ. وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވީމީހުން.❁ وَلَمْ يُهَاجِرُوا۟ = އަދި އެމީހުން هجرة ނުކުރި.❁ مَا لَكُم = ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނަހަކަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِّن وَلَٰيَتِهِم = އެމީހުންގެ ސަރަހައްދުވެރިކަމުގެ ތެރެއިން.❁ مِّن شَىْءٍ = އެއްވެސްކަމެއް. (نصر ދިނުމެއް / ރިޔާސަތުގެ ވާރުތަވުމެއް.)❁ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا۟ = އެމީހުން هجرة ކުރައްވަންދެން.❁ وَإِنِ ٱسْتَنصَرُوكُمْ = އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން نصر އެދިއްޖެއްޔާ.❁ فِى ٱلدِّينِ = ދީނުގެ ކަމުގައި. (އެއްދީނެއްގެ ބައެއްގެ ކަމުން - مشرك ންނާއި ދިކޮށް)❁ فَعَلَيْكُمُ ٱلنَّصْرُ = ފަހެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް نصر ދިނުން واجب އެވެ.❁ إِلَّا عَلَىٰ قَوْمٍ = ބަޔަކާ ދެމެދުގައި މެނުވީ.❁ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَٰقٌ = ކަލޭމެންނާ އެބަޔަކާ ދެމެދު (ހަނގުރާމަ ނުކުރުމުގެ) عهد އެއްވާ.❁ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ = އަދި الله تعالى އީ ކަލޭމެން ކުރަމުންދާ ކަންތައްތަކަށް.❁ بَصِيرٌ ﴿٧٢﴾ = ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވި މީހުން.❁ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ = ބައެއް އެއްބަޔަކު އަނެއްބައެއްގެ ސަރަހައްދުވެރިންނެވެ.❁ إِلَّا تَفْعَلُوهُ = އެކަން ކަލޭމެން ނުކުރިއްޔާ (އެބަހީ: ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ދީނުގެ ގޮތުން نصر ނުދިނިއްޔާ / ނުވަތަ ވާރުތަ ނުލިބިއްޔާ.)❁ تَكُن فِتْنَةٌ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިންމަތީގައި فتنة އަކާއި ފަސާދަ.❁ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ ﴿٧٣﴾ = އަދި ބޮޑު ފަސާދަވެރިކަމެއް ވާނެއެވެ.❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވީމީހުން.❁ وَهَاجَرُوا۟ = އަދި އެމީހުން هجرة ކުރި.❁ وَجَٰهَدُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله ގެ މަގުގައި جهاد ކުރި. މިއީ مُهاجِرُ ންގެ ވާހަކައެވެ.❁ وَٱلَّذِينَ ءَاوَوا۟ = އަދި ޖާގަދެއްވި ހަބަރުދިން މީހުން. (أنصاريّ ބޭކަލުން)❁ وَّنَصَرُوٓا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް نصر ދިނީ.❁ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ حَقًّا = މިމީހުންނަކީ ކަށަވަރުގެން ހަމަ حقّ ގޮތުގައި مؤمن ންނެވެ.❁ لَّهُم مَّغْفِرَةٌ = އެމީހުންނަށް ފާފަ ފުއްސެވުމެވެ.❁ قٌ

وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٧٤﴾ = އަދި މާތްވެގެންވާ ރިޒުގު.❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި إيمان ވީމީހުން.❁ مِنۢ بَعْدُ = އޭގެ ފަހުގައި.❁ وَهَاجَرُوا۟ = އަދި އެމީހުން هجرة ކުރި.❁ وَجَٰهَدُوا۟ مَعَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނާއެކު އެމީހުން

ޖިހާދުކުރި. ❁ فَأُوْلَـٰٓئِكَ مِنكُمْ = އެ އެންމެން ވަނީ ކަލޭމެންގެތެރެއިންނެވެ. ❁ وَأُوْلُوا الْأَرْحَامِ އަދި ގާތްތިމާގެ މީހުން. ❁ بَعْضُهُمْ = އޭގެ އެއްބަޔަކު. ❁ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ = އަނެއްބަޔަކާ = أولى ކަން ބޮޑެވެ. ❁ فِي كِتَابِ اللَّهِ = اللّٰه ގެ ފޮތުގައި. ❁ إِنَّ اللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ❁. بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧٥﴾ = ހުރިހާ އެއްޗެއް ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٧٢) ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވެގެން އަދި هجرة އަށް ދިޔަ މީސްތަކުން (މިއީ مُهاجر ންގެ ވާހަކައެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ ފުރާނުން اللّٰه ގެ މަގުގައި جهاد ކުރިމީހުންނާއި - އަދި (هجرة އަށް ދިޔަމީހުންނަށް ގެތިގެދޮރު ހަމަޖެއްސައިދީ އަދި އެމީހުންނަށް نصر ދިންމީހުން (ތަންނަށެވެ!) (މިމީހުންނަކީ مدينة ގެ أنصاريّ ބޭކަލުންނެވެ.) މިތަކެތިމީހުން އެކި އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ ސަހަރަތްތެރިންނެވެ. = (عَداوة ވެރިންގެމައްސަލަ އެއްބަޔަކަށެވެ. އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ أخ ންނެވެ. (وَأُوْلُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ) މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން ދެބައިމީހުންގެ ވާރުތަވެރިކަން އުވުނެވެ.) އަދި إيمان ވެގެން مدينة އަށް هجرة ނުކޮށް މީހުން (ތަންނަށެވެ!) އެމީހުންގެ ސަރަހައްދުތެރިކަމުގެ އެއްވެސްބައެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުންނަށް އެހީވެ ވާރުތަވެރިކަމުގެ އެއްވެސްބައެއް ކަލޭމެންނަށް واجب އެއްނޫނެވެ. އެއީ އެމީހުން هجرة އަށް ދާންދެންނެވެ. އެހެނަސް އެމީހުން ދީނުގެކަމުގައި ކަލޭމެންގެކިބައިން نصر އެދި ވާދަވެރިކަން އެދިއްޖެއްޔާ (އެބަހީ: مشرك ންނާއި ދިކޮށަށް ހަނގުރާމަކުރުމަށް އެމީހުންނަށް نصر އެދިއްޖެއްޔާ) نصر ދިނުން ކަލޭމެންނަށް واجب އެވެ. ނަމަވެސް އެބައިމީހުންނާއި ކަލޭމެންނާ ދެމެދު (ހަނގުރާމަނުކުރުމުގެ) عهد އެއްވާ ބައެއްގެ މައްޗަށް نصر ދީ އެހީވެދިނުމެއް ނުވެއެވެ. އަދި اللّٰه އީ ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧٣) އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން އޭގެ އެއްބަޔަކު އެއީ އަނެއްބަޔަކުގެ ސަރަހައްދުތެރިންނެވެ. (އެއްބަޔަކު އެއީ އަނެއްބަޔަކުގެ نصر ވެރިންނެވެ. ވާރުތަވެރިންނެވެ. އަދި ކަލޭމެން (مؤمن ން) އެކަން ނުކުރިއްޔާ - އެބަހީ ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ދިނުމުގެ ގޮތުން نصر ނުދިނީމާ ނުވަތަ ވާރުތަވެރިކަން ނުކުރިއްޔާ ބިންމަތީގައި فتنة އަކަން ވާނެއެވެ. އަދި ބޮޑު ފަސާދައަކަން ވާނެއެވެ.

(٧٤) އަދި އީމާންވެގެން مدينة އަށް هجرة އަށްގޮސް އަދި اللّٰه ގެ މަގުގައި جهاد ކުރި މީހުންނާއި (އެބަހީ: مُهَاجِرِيّ ބޭކަލުންނާއި) އަދި އެމީހުންނަށް ގެތިގެދޮރުދީ نصر ދިން މީހުންނާއި (އެބަހީ: مدينة ގެ أنصاريّ ބޭކަލުންނާއި) އެދެބައިމީހުންނަކީ ކަނޑައެޅިގެން حقّ مؤمن ންނެވެ. އެމީހުންނަށް ހުރީ ފާފަފުއްސެވުމާއި މާތްވެގެންވާ ރިޒުޤެވެ.

(٧٥) އަދި އޭގެފަހުގައި އެބަހީ މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުމަށްފަހު ނުވަތަ مهاجريّ ބޭކަލުންނާއި أنْصَاريّ ބޭކަލުންގެ وِلاَيَة ޘާބިތުވުމަށްފަހު އެދެބައިމީހުންގެ حكم ބާޠިލުކުރެއްވުމަށްފަހު ދީން އިމާންވެގެން هجرة އަށްގޮސް ކަލޭމެން مؤمن ންނާއިއެކު جهاد ކޮށްފި މީހުންވެސް ހަމަ ކަލޭމެންގެ ތެރެއިންނެވެ.نصر ދިނުމާ އެހީވުމާއި ވާރުތަވުމުގެ ގޮތުން ކަލޭމެންނާއި ވިޔަސް ވިޔަސް އެއް ހަމަ حكم އަދި އެ حقّ މިމީހުންގެމައްޗަށްވެސް ހަމަ ޘާބިތުވެއެވެ. އަދި ގާތްތިމާގެމީހުން އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ حقّ ކަން ބޮޑެވެ. ވާރުތަވުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އެއީ اللّٰه ގެ ފޮތުގެ حكم އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى އީ ހުރިހާކަމެއް - އަދި ހުރިހާ އެއްޗެއް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.